

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Billedkunst

Faghæfte 2019

Indledning

Dette hæfte er 2. reviderede udgave af faghæfte for billedkunst 2019.

Et af folkeskolens vigtigste formål er at give eleverne kundskaber og færdigheder i samarbejde med forældrene. Folkeskolens fag og emner er centrale for dette formål. Det er gennem undervisning i fag og emner, at eleverne skal forberedes til videre uddannelse og få lyst til at lære mere. Folkeskolens fag og emner skal også bidrage til at fremme den enkelte elevs alsidige udvikling og forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre.

Hver dag leverer skolerne en vigtig indsats for at leve op til skolens og fagenes formål. Skolen skal understøtte lærerne, lederne og pædagogerne i opgaven med at tilrettelægge god undervisning med udgangspunkt i deres professionelle dømmekraft og efter lokale forhold. Børne- og Undervisningsministeriet udarbejder vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger i fag og emner for at tydeliggøre rammerne for undervisningen og understøtte de fagprofessionelle i deres arbejde. Ministeriets læseplaner og undervisningsvejledninger fra 2019 fremhæver særligt to forhold: Sammenhængen mellem skolens formål, fagenes formål og indholdet i det enkelte fag; og det professionelle råderum i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) afspejler de løsnede bindinger i Fælles Mål. De nationale rammer for undervisningen er stadig fastsat i Fælles Mål. Fagenes formål, kompetenceområder, kompetencemål og de tilhørende færdigheds- og vidensområder fastsætter, hvad eleverne skal kunne ved afslutningen af bestemte klassetrin.

I faghæftet er fagets mål, læseplan og undervisningsvejledning samlet. Læseplanen beskriver den udvikling i indholdet i undervisningen, der tilrettelægges med henblik på at nå kompetencemålene. Læseplanen beskriver trinforløb, der understøtter tilrettelæggelsen af undervisningen ud fra færdigheds- og vidensområderne. Læseplanerne skal godkendes af kommunalbestyrelsen. De kan anvende Børne- og Undervisningsministeriets eller de kan udarbejde og godkende deres egen. Undervisningsvejledningen giver inspiration til undervisningen i faget.

Inden for disse rammer er der metodisk og didaktisk frihed til at tilrettelægge undervisningen – med respekt for fagenes forskellighed, elevernes faglige forudsætninger og med fokus på elevens faglige og alsidige udvikling. Med udgangspunkt heri skal undervisningen give eleverne de bedste forudsætninger for faglig fordybelse, overblik og oplevelse af sammenhænge samt mulighed for at tilegne sig de kompetencer, færdigheder og den viden, der ligger i de enkelte fag.

En række fagpersoner fra folkeskolen, professionshøjskoler og faglige foreninger har været centrale i udformningen af læseplaner og undervisningsvejledninger. Børne- og Undervisningsministeriet står for den endelige udformning af materialet.

Aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen

Folkeskoleforligskredsen indgik den 19. maj 2017 en aftale om øget frihed om Fælles Mål i folkeskolen. Aftalen løsner bindingerne i Fælles Mål og gør alle færdigheds- og vidensmål i Fælles Mål vejledende. Det har medført en ændring af folkeskoleloven samt en ændring af bekendtgørelserne om Fælles Mål og børnehaveklassen.

Som opfølgning på aftalen har Børne- og Undervisningsministeriet udsendt vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger til folkeskolens fag og obligatoriske emner. Læseplanerne og undervisningsvejledningerne (2019) er samlet i faghæfter sammen med skolens formål og fagets Fælles Mål.

Folkeskolens formål

§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligestilling og demokrati.

Fælles Mål

Indhold

1 Fagets formål	7
<hr/>	
2 Fælles Mål	8
Kompetencemål	8
Fælles Mål efter klassestrin	
Efter 2. klassestrin	10
Efter 5. klassestrin	12
Fælles Mål efter kompetenceområde	
Billedfremstilling	14
Billedanalyse	16
Billedkommunikation	18

1 Fagets formål

Eleverne skal i faget billedkunst udvikle kompetencer til at opleve, producere og analysere billeder. Eleverne skal blive i stand til at iagttage, reflektere og bruge billedsprog i kommunikative og innovative processer.

Stk. 2. Eleverne skal i arbejdet med plane, rumlige og digitale billeder tilegne sig færdigheder i og viden om kunst, medier og andre visuelle udtryks- og kommunikationsformer som grundlag for at udtrykke sig gennem billeder og andre visuelle former.

Stk. 3. I faget billedkunst skal eleverne som deltagere i og medskabere af kultur og som del af deres kreative udvikling og æstetiske dannelse udvikle deres kundskaber om kunstens og mediekulturens billedformer, som de fremstår i lokale og globale kulturer.

2 Fælles Mål

Kompetencemål

Kompetenceområde	Efter 2. klasses trin	Efter 5. klasses trin
Billedfremstilling	Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder.	Eleven kan eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering.
Billedanalyse	Eleven kan samtale om egne og andres billeder.	Eleven kan vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder.
Billedkommunikation	Eleven kan kommunikere gennem billeder.	Eleven kan udtrykke idéer og betydninger visuelt.

Se tabeller på de næste sider

Fælles Mål efter klassetrin

Efter 3. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Billedfremstilling	Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder.		Tegning og grafik		Maleri og collage	
		1.	Eleven kan tegne ud fra idéer og oplevelser.	Eleven har viden om skitsering og tegneredskabers udtryksmuligheder.	Eleven kan male ud fra idéer og oplevelser.	Eleven har viden om farveblanding samt anvendelse af enkle teknikker og redskaber.
		2.	Eleven kan tegne helheder og detaljer ud fra iagttagelsen.	Eleven har viden om iagttagelses- og tegnemetoder.	Eleven kan fremstille billeder i flere lag.	Eleven har viden om forgrund, mellemgrund og baggrund.
		3.	Eleven kan udtrykke sig grafisk.	Eleven har viden om enkle grafiske trykmetoder.	Eleven kan fremstille en collage med et tematisk indhold.	Eleven har viden om materialers anvendelses- og udtryksmuligheder.
Billedanalyse	Eleven kan samtale om egne og andres billeder.		Billedgenrer		Billedkomposition	
		1.	Eleven kan kategorisere billeder efter forskelligt indhold og form.	Eleven har viden om forskellige principper til at kategorisere billeder.	Eleven kan samtale om billeders opbygning og indhold.	Eleven har viden om billedopbygning, enkle fagord og begreber.
		2.				
		3.	Eleven kan genrebestemme billeder.	Eleven har viden om enkelte billedgenrer.	Eleven kan analysere synsvinklers betydning i billeder.	Eleven har viden om fugle-, frø- og normalperspektiv.
Billedkommunikation	Eleven kan kommunikere gennem billeder.		Udstilling			
		1.	Eleven kan præsentere egne billeder på skolen.	Eleven har viden om enkle præsentationsformer.		
		2.				
		3.	Eleven kan etablere en udstilling i fælles billedprojekter.	Eleven har viden om udstillingsformer.		

■ Bindende rammer i Fælles Mål
 ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Skulptur og arkitektur		Digitale billeder	
Eleven kan fremstille rumlige konstruktioner.	Eleven har viden om materialer og sammenføjnningsteknikker til at skabe rumlige konstruktioner.	Eleven kan fremstille og bearbejde digitale billeder.	Eleven har viden om digital fotografering og digitale værktøjer til billedbehandling.
Eleven kan fremstille en skulptur.	Eleven har viden om skulpturteknikker.	Eleven kan fremstille en digital billedfortælling.	Eleven har viden om enkle digitale animationsteknikker.
Billedfunktion			
Eleven kan samtale om billeders funktion.	Eleven har viden om billedmedier og deres funktioner.		
Eleven kan redegøre for visuelle tegn herunder symbolers betydning.	Eleven har viden om visuelle tegns betydning.		

Efter 6. klassetrin

Kompetenceområde	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Billedfremstilling	Eleven kan eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering.		Tegning og grafik		Maleri og collage	
		1.	Eleven kan tilføje tegninger stemninger med lys og skygge.	Eleven har viden om tegneteknikker til at udtrykke lys, skygge og dybde i billeder.	Eleven kan fremstille en collage med en rumlig dimension.	Eleven har viden om assemblage.
		2.	Eleven kan anvende forskellige tegneteknikker og materialer.	Eleven har viden om forskellige tegneteknikker og materialer.	Eleven kan anvende farvernes virkemidler.	Eleven har viden om farvelære.
		3.	Eleven kan fremstille billeder med trykteknikker.	Eleven har viden om grafiske metoder.	Eleven kan arbejde eksperimenterende med komposition, materialer og teknikker.	Eleven har viden om komposition, materialer og teknikker.
Billedanalyse	Eleven kan vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder.		Billedgenrer		Billedkomposition	
		1.	Eleven kan kategorisere ud fra centrale perioder.	Eleven har viden om stilarter og formsprog.	Eleven kan analysere balance og rytme i billeder.	Eleven har viden om balance og rytme i billedudtryk.
		2.	Eleven kan beskrive forskelle og ligheder på forskellige kulturers og fagområders billedgenrer og stilarter og formsprog.	Eleven har viden om forskellige kulturers og fagområders billedgenrer, stilarter og formsprog.	Eleven kan analysere farvers virkning i billeder.	Eleven har viden om farvers betydning i en kulturel kontekst.
		3.	Eleven kan beskrive forskelle og ligheder på forskellige kulturers og fagområders billedudtryk.	Eleven har viden om forskellige kulturers og fagområders billedgenrer, stilarter og formsprog.	Eleven kan analysere synsvinklers betydning i billeder.	Eleven har viden om fugle-, frø- og normalperspektiv.
Billedkommunikation	Eleven kan udtrykke idéer og betydninger visuelt.		Udstilling og formidling			
		1.	Eleven kan etablere digitale udstillinger.	Eleven har viden om digitale billedmiljøer.		
		2.	Eleven kan formidle viden med billeder i kunst- og kulturprojekter.	Eleven har viden om billeders kommunikative muligheder lokalt og globalt.		
		3.				

■ Bindende rammer i Fælles Mål ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Skulptur og arkitektur		Digitale billeder	
Eleven kan fremstille en arkitekturmodel ud fra egne skitser.	Eleven har viden om arkitekturens grundelementer og sammenhæng mellem form og funktion i bygninger.	Eleven kan fremstille en digital collage i flere lag.	Eleven har viden om digitale billedteknikker.
Eleven kan inddrage omgivelserne i billedfremstilling.	Eleven har viden om stedsspecifik installationskunst.	Eleven kan fremstille levende billeder.	Eleven har viden om levende billeder.
Eleven kan arbejde eksperimenterende med rumlig form.	Eleven har viden om forskellige metoder til udvikling af rumlig form.	Eleven kan fremstille billeder i et digitalt 3D program.	Eleven har viden om et digitalt 3D program.
Billedfunktion			
Eleven kan analysere billeders funktion i en given kontekst.	Eleven har viden om billeders kommunikative funktion.		
Eleven kan vælge mellem forskellige blikpositioner i billedanalysen.	Eleven har viden om blikpositioner.		

Fælles Mål efter kompetenceområde

Billedfremstilling

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Efter 3. klassetrin	Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder.		Tegning og grafik		Maleri og collage	
		1.	Eleven kan tegne ud fra idéer og oplevelser.	Eleven har viden om skitsering og tegneredskabers udtryksmuligheder.	Eleven kan male ud fra idéer og oplevelser.	Eleven har viden om farveblanding samt anvendelse af enkle teknikker og redskaber.
		2.	Eleven kan tegne helheder og detaljer ud fra iagttagelsen.	Eleven har viden om iagttagelses- og tegneteknikker.	Eleven kan fremstille billeder i flere lag.	Eleven har viden om forgrund, mellemgrund og baggrund.
		3.	Eleven kan udtrykke sig grafisk.	Eleven har viden om enkle grafiske trykmetoder.	Eleven kan fremstille en collage med et tematisk indhold.	Eleven har viden om materialers anvendelses- og udtryksmuligheder.
Efter 6. klassetrin	Eleven kan eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering.		Tegning og grafik		Maleri og collage	
		1.	Eleven kan tilføje tegninger stemninger med lys og skygge.	Eleven har viden om tegneteknikker til at udtrykke lys, skygge og dybde i billeder.	Eleven kan fremstille en collage med en rumlig dimension.	Eleven har viden om assemblage.
		2.	Eleven kan anvende forskellige tegneteknikker og materialer.	Eleven har viden om forskellige tegneteknikker og materialer.	Eleven kan anvende farvernes virkemidler.	Eleven har viden om farvelære.
		3.	Eleven kan fremstille billeder med trykteknikker.	Eleven har viden om grafiske metoder.	Eleven kan arbejde eksperimenterende med komposition, materialer og teknikker.	Eleven har viden om komposition, materialer og teknikker.

■ Bindende rammer i Fælles Mål ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Skulptur og arkitektur		Digitale billeder	
Eleven kan fremstille rumlige konstruktioner.	Eleven har viden om materialer og sammenføningsteknikker til at skabe rumlige konstruktioner.	Eleven kan fremstille og bearbejde digitale billeder.	Eleven har viden om digital fotografering og digitale værktøjer til billedbehandling.
Eleven kan fremstille en skulptur.	Eleven har viden om skulpturteknikker.	Eleven kan fremstille en digital billedfortælling.	Eleven har viden om enkle digitale animationsteknikker.
Skulptur og arkitektur		Digitale billeder	
Eleven kan fremstille en arkitekturmodel ud fra egne skitser.	Eleven har viden om arkitekturens grundelementer og sammenhæng mellem form og funktion i bygninger.	Eleven kan fremstille en digital collage i flere lag.	Eleven har viden om digitale billedteknikker.
Eleven kan inddrage omgivelserne i billedfremstilling.	Eleven har viden om stedsspecifik installationskunst.	Eleven kan fremstille levende billeder.	Eleven har viden om levende billeder.
Eleven kan arbejde eksperimenterende med rumlig form.	Eleven har viden om forskellige metoder til udvikling af rumlig form.	Eleven kan fremstille billeder i et digitalt 3D program.	Eleven har viden om et digitalt 3D program.

Billedanalyse

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål			
Efter 3. klassetrin	Eleven kan samtale om egne og andres billeder.		Billedgenrer		Billedkomposition	
		1.	Eleven kan kategorisere billeder efter forskelligt indhold og form.	Eleven har viden om forskellige principper til at kategorisere billeder.	Eleven kan samtale om billeders opbygning og indhold.	Eleven har viden om billedopbygning, enkle fagord og begreber.
		2.				
		3.	Eleven kan genrebestemme billeder.	Eleven har viden om enkelte billedgenrer.	Eleven kan analysere synsvinklers betydning i billeder.	Eleven har viden om fugle-, frø- og normalperspektiv.
Efter 6. klassetrin	Eleven kan vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder.		Billedgenrer		Billedkomposition	
		1.	Eleven kan kategorisere ud fra centrale perioder.	Eleven har viden om stilarter og formsprog.	Eleven kan analysere balance og rytme i billeder.	Eleven har viden om balance og rytme i billedudtryk.
		2.	Eleven kan beskrive forskelle og ligheder på forskellige kulturers og fagområders billedudtryk.	Eleven har viden om forskellige kulturers og fagområders billedgenrer, stilarter og formsprog.	Eleven kan analysere farvers virkning i billeder.	Eleven har viden om farvers betydning i en kulturel kontekst.
		3.			Eleven kan analysere synsvinklers betydning i billeder.	Eleven har viden om fugle-, frø- og normalperspektiv.

■ Bindende rammer i Fælles Mål ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Færdigheds- og vidensområder og -mål

Billedfunktion			
Eleven kan samtale om billeders funktion.	Eleven har viden om billedmedier og deres funktioner.		
Eleven kan redegøre for visuelle tegn herunder symbolers betydning.	Eleven har viden om visuelle tegns betydning.		
Billedfunktion			
Eleven kan analysere billeders funktion i en given kontekst.	Eleven har viden om billeders kommunikative funktion.		
Eleven kan vælge mellem forskellige blikpositioner i billedanalysen.	Eleven har viden om blikpositioner.		

Billedkommunikation

Klassetrin	Kompetencemål	Faser	Færdigheds- og vidensområder og -mål	
Efter 3. klassetrin	Eleven kan kommunikere gennem billeder.		Udstilling	
		1.	Eleven kan præsentere egne billeder på skolen.	Eleven har viden om enkle præsentationsformer.
		2.		
		3.	Eleven kan etablere en udstilling i fælles billedprojekter.	Eleven har viden om udstillingsformer.
Efter 6. klassetrin	Eleven kan udtrykke idéer og betydninger visuelt.		Udstilling og formidling	
		1.	Eleven kan etablere digitale udstillinger.	Eleven har viden om digitale billedmiljøer.
		2.	Eleven kan formidle viden med billeder i kunst- og kulturprojekter.	Eleven har viden om billeders kommunikative muligheder lokalt og globalt.
		3.		

■ Bindende rammer i Fælles Mål
 ■ Vejledende færdigheds- og vidensmål

Læseplan

Indhold

1 Om læseplanens funktion	21
2 Læseplanens opbygning	22
3 Fagets formål og identitet	23
4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål	25
4.1 Progression inden for kompetenceområderne	27
5 Udviklingen i indholdet i undervisningen	29
5.1 1. trinforløb for 1.-2. klasse	29
5.2 2. trinforløb for 3.-5. klasse	32
6 Tværgående emner og problemstillinger	36
7 Tværgående temaer	37
7.1 Sproglig udvikling	37
7.2 It og medier	38
7.3 Innovation og entreprenørskab	39

1 Om læseplanens funktion

Læseplanen beskriver grundlaget for undervisningen i faget. Læseplanen fortolker forholdet mellem skolens formål, lovens centrale bestemmelser om undervisningens tilrettelæggelse og de fagspecifikke bestemmelser i Fælles Mål.

Fagformålet beskriver, hvordan faget bidrager til at opfylde folkeskolens formål, og angiver den overordnede retning for tilrettelæggelsen af undervisning i faget. Fagformålet og de underliggende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområder er således den overordnede ramme for lærerens overvejelser om tilrettelæggelse af undervisningen, herunder overvejelser vedrørende valg af undervisningens indhold. Læseplanen udfolder de bindende kompetencemål samt færdigheds- og vidensområderne i Fælles Mål, hvor det faglige indhold konkretiseres.

Læseplanen uddyber kompetencemålene og beskriver det indhold og den progression, der skal knytte sig til kompetencemålene med henblik på at give en ramme for lærernes valg af indhold. Læseplanen beskriver de bindende færdigheds- og vidensområder, der ligger under fagets kompetencemål på de enkelte trinforløb. Færdigheds- og vidensområderne angiver i overskriftsform afgørende faglige elementer i arbejdet henimod at indfri kompetencemålene som udgangspunkt for bestræbelsen på at opfylde fagformålet, og skal danne udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen.

2 Læseplanens opbygning

Læseplanen beskriver den overordnede ramme for billedkunsthaget i folkeskolen og giver et indblik i fagets indholdsområder, som de er beskrevet i Fælles Mål for billedkunst. Nedenfor følger en kort læsevejledning til læseplanens indholdsfortegnelse.

Læseplanen indledes med billedkunsthagets formål og identitet i **kapitel 3**. I afsnittet beskrives bl.a., hvilke særlige forudsætninger billedkunsthaget har i forhold til at kunne opfylde folkeskolens og fagets formål. Med afsæt i beskrivelsen af fagformålet præsenteres de grundlæggende idéer med faget og fagets arbejds- og erkendelsesformer.

I **kapitel 4** beskrives billedkunsthagets kompetenceområder og kompetencemål og deres indbyrdes sammenhænge, og hvordan de spiller sammen og kan være svære at adskille i praksis. Til sidst i kapitlet beskrives progressionen – først inden for hvert kompetenceområde og inden for det enkelte trin og herefter på tværs af de tre kompetenceområder.

I **kapitel 5** er der fokus på indholdet i undervisningen via en beskrivelse af hvert enkelt færdigheds- og vidensområde, og hvordan der med afsæt i disse kan arbejdes frem mod det kompetencemål, som de er tilknyttet. Desuden er der for hvert kompetencemål og færdigheds- og vidensområde forslag til, hvad undervisningen kan lede frem mod, at eleverne skal lære.

Kapitel 6 har fokus på, hvordan eleverne kan anvende og udbygge de tilegnede kundskaber og færdigheder fra undervisningen i billedkunst i tværfaglige emner og problemstillinger.

Læseplanen afsluttes med **kapitel 7**, der har fokus på, hvordan billedkunsthaget og de tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab kan anskues.

3 Fagets formål og identitet

Faget billedkunst er et obligatorisk fag i folkeskolen fra 1.-6. klasse. Undervisningen er opdelt i to trinforløb: 1. - 3. klasse og 4.-6. klasse. Fælles Mål omfatter tre kompetenceområder: billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation.

Fagets formål

Eleverne skal i faget billedkunst udvikle kompetencer til at opleve, producere og analysere billeder. Eleverne skal blive i stand til at iagttage, reflektere og bruge billedsprog i kommunikative og innovative processer.

Stk. 2. Eleverne skal i arbejdet med plane, rumlige og digitale billeder tilegne sig færdigheder i og viden om kunst, medier og andre visuelle udtryks- og kommunikationsformer som grundlag for at udtrykke sig gennem billeder og andre visuelle former.

Stk. 3. I faget billedkunst skal eleverne som deltagere i og medskabere af kultur og som del af deres kreative udvikling og æstetiske dannelse udvikle deres kundskaber om kunstens og kulturens billedformer, som de fremstår i lokale og globale kulturer.

Billedkunst bidrager med sin særlige faglighed, metoder og arbejdsformer til skolens dannelsesopgave. Dette ses i relationen mellem fagformålet og folkeskolens formål. Den "kreative udvikling" og den "æstetiske dannelse" er nødvendige elementer i "elevens alsidige udvikling". Gennem undervisningen i billedkunst fremstiller, oplever og analyserer eleverne billeder. Billedkunst er således også et praktisk fag, som foregår i en vekselvirkning mellem billedproduktion, analyse og kommunikation. Elevernes praktiske billedarbejde tager afsæt i det tematiske indhold, de gerne vil formidle visuelt. Deres egne billedudtryk får inspiration fra kunstens og kulturens billeder hvad angår indhold, form og udtryk. Gennem æstetiske læreprocesser får eleverne på denne måde viden om verden og bliver bevidste om billeders brug og betydninger. Disse kompetencer danner eleven og gør eleven i stand til at handle i en kompleks og evigt foranderlig verden med mangfoldige billedudtryk.

Billeder er en uundværlig del af menneskers liv, hvor alt fra aktivitet, udtryk og kommunikation via de sociale medier over nyheder og videnskabelig formidling udbredes visuelt, omgående og på tværs af sprogrænser. Begivenheder, vi før delte ansigt til ansigt med nære bekendte, bliver nu offentlige, og det bringer os tættere på hinanden, men på en anden måde end tidligere. Eleven møder billeder, som vækker følelser, gør indtryk og åbner deres øjne for nye måder at opleve og forstå virkeligheden på.

Det brede billedbegreb

Gennem undervisningen i billedkunst arbejdes der med billeder forstået i ordets bredeste forstand, også kaldet det brede billedbegreb, der omfatter alle billedtyper, dvs. både plane billeder, som fx tegning, grafik og maleri, rumlige billeder, som fx skulptur og installation, samt digitale billeder, som fx hjemmesider og computerspil. I billedkunst spiller elevens egne tanker og udsagn en vigtig rolle, og eleverne lærer at udtrykke de tanker og følelser, som optager dem, ved hjælp af billeder. Billeder betyder i denne sammenhæng primært alle visuelle udtryk, som er lavet af mennesker med det formål at kommunikere og at udtrykke sig om noget.

Gennem undervisningen i billedkunst udvikles praktiske og tekniske færdigheder samt kompetencer til at give udtryk for forestilling og fantasi gennem forskellige udtryksformer. Udtryksformerne og de materialer, redskaber og teknikker, der knytter sig til disse, sætter rammerne for oplevelse, fordybelse og virkelyst. Herigennem bliver elevens glæde ved at opleve, fremstille og forstå billeder styrket, og eleven får tillid til egne muligheder.

For at kunne navigere i og afkode den billedkultur, eleverne hver dag er en aktiv del af, er det vigtigt, at undervisningen i billedkunst udvikler elevernes æstetiske dannelse, forstået som evnen til at arbejde praktisk, kreativt og kritisk reflekterende med billedsprogets udtryks- og kommunikationsformer. Med en aktiv og bevidst tilgang til billeder og den visuelle kultur får eleverne kompetencer i at være deltagere og medskabere af den billedkultur, de selv er en del af.

En central del af faget er, at eleverne oplever glæden ved at arbejde praktisk med at udvikle deres egne billedudtryk, deres fantasi og kreativitet og deres evner til at kunne se ting på nye og anderledes måder. Glæden ved at fordybe sig og øve sig i at kunne mestre praktiske og håndværksmæssige færdigheder for fx at kunne skabe et præcist udtryk i billedfremstillingen gennem brugen af materialer, redskaber og teknikker kan være vigtig for elevernes tillid til egne evner og for udviklingen af deres identitet. Det, at de er i stand til at kommunikere med andre mennesker gennem mange forskellige, visuelle udtryksformer, er centralt i billedkunst.

Kompetencer i billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation er nødvendige for at løse opgaver og udfordringer i et moderne samfund. Gennem undervisning i fagets kompetenceområder styrkes elevernes deltagelsesmuligheder og medansvar og dermed den almene og alsidige dannelse. Undervisning i fagets kompetenceområder styrker elevernes evne til at udtrykke sig gennem billeder, selektere og reflektere over egne og andres billeder. Eleverne udveksler betydninger, og herigennem bliver de klogere på sig selv og andres livsverden.

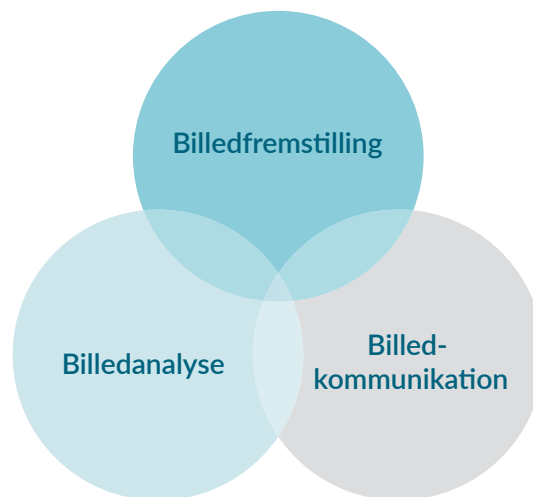
Faget billedkunst bidrager til elevernes alsidige udvikling, og gennem fordybelse oplever eleverne glæde ved at beskæftige sig med praktisk billedarbejde og ved at fuldføre processer, der leder frem mod et færdigt værk. Det giver eleverne personlig værdi at mestre både viden og færdigheder inden for kompetenceområderne. Disse forbereder eleven til deltagelse i et demokratisk samfund samt til videre uddannelse.

4 Fagets kompetenceområder og kompetencemål

I dette kapitel bliver der gjort rede for, hvad indholdet er i kompetenceområderne, og hvordan progression og sammenhæng mellem de forskellige kompetenceområder kan forstås.

Fælles Mål i billedkunst består af tre kompetenceområder med tilhørende kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Kompetenceområderne og deres indbyrdes sammenhæng er gengivet i figur 1.

Figur 1: Kompetenceområderne i billedkunsthaget

Undervisningen bygger på en treklæng af praktisk billedarbejde, billedanalyse og billedkommunikation. De tre kompetenceområder kan ses som forskellige områder i en samlet billedproces. Kompetenceområderne er indbyrdes afhængige og indgår altid på forskellige måder og med forskellig vægt. Samlet set beskriver kompetencerne i billedkunst evnen til at anvende færdigheder og viden i konkrete, praktiske sammenhænge.

Kompetenceområdet: Billedfremstilling

Oversigt over kompetencemålene inden for kompetenceområdet billedfremstilling

Kompetencemål	
Efter 3. klassesetrin	Efter 6. klassesetrin
Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder.	Eleven kan eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering.

Kompetenceområdet billedfremstilling handler om, at eleverne lærer at anvende et bredt udvalg af udtryksformer, teknikker og materialer hensigtsmæssigt gennem fremstilling af hhv. plane, rumlige og digitale billeder.

Med et bredt opbygget fundament af praktiske erfaringer og teoretisk viden om formsproglige elementer, som fx form, farve og komposition i billedarbejder, bliver eleverne i stand til at udvælge, kombinere og eksperimentere med deres billedudtryk. Med afsæt i tematisk billedarbejde kan der skabes muligheder for at zoome ind på dele af virkeligheden og perspektivere og problematisere et særligt område. Tematisk billedarbejde udfolder sig over længere tid, understøtter muligheden for faglig fordybelse og refleksion, ligesom flere udtryksformer kan nuancere det givne tema. Elevens kreative arbejde i billedfremstillingen udfordres af benspænd i opgaveformuleringen. I arbejdet med benspænd får eleverne både frihed til at arbejde inden for rammen, men også muligheden for at sprænge den.

Kompetenceområdet: Billedanalyse

Oversigt over kompetencemålene inden for kompetenceområdet billedanalyse

Kompetencemål	
Efter 3. klassesetrin	Efter 6. klassesetrin
Eleven kan samtale om egne og andres billeder.	Eleven kan analysere og vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder.

Kompetenceområdet billedanalyse handler om at udvikle elevernes sprog om og forståelse af billeder, og om hvad billeder kan. Billedsamtalet om egne og andres billeder er derfor en central del af undervisningen. Billedsamtalet rammesættes af læreren og foregår før, under og efter billedarbejdet, både med hele klassen, den enkelte elev og eleverne imellem. I den indledende undervisning kan det handle om, at eleverne får mod til at sætte ord på det, de konkret ser i et billede, men også at kunne sætte ord på, hvordan billeder virker på eleven selv, og hvordan billeder påvirker og kommunikerer med og til eleven.

Når det gælder elevernes egne billeder, kan det fx handle om at kunne formulere sin idé med sit billedarbejde og at kunne begrunde sine valg af fx farver, komposition og materialer. Det er hensigtsmæssigt, at billedsamtalet foregår i en tryk og tillidsfuld atmosfære, så eleverne tør deltage aktivt, åbent og undersøgende i billedsamtalet.

Efterhånden kan der arbejdes hen imod, at eleverne lærer at undersøge, og vurdere, hvordan billeder bliver anvendt i forskellige sammenhænge, fx i udstillinger, byrum, fagbøger og sociale medier.

Kompetenceområdet: Billedkommunikation

Oversigt over kompetencemålene inden for kompetenceområdet billedkommunikation

Kompetencemål	
Efter 3. klasses trin	Efter 6. klasses trin
Eleven kan kommunikere med billeder.	Eleven kan kommunikere ideer og betydninger visuelt.

Kompetenceområdet billedkommunikation handler om at formidle billeder i forskellige sammenhænge. Her kan man fx tage udgangspunkt i udstillinger på skolen, en billedserie på skolens hjemmeside, en folder om et bestemt emne, en plakat eller en happening i det offentlige rum. Eleverne kan arbejde med, hvordan valg af fx udtryksform, farve og materiale, idé og intention med billedet samt iscenesættelse af dette har indflydelse på modtagerens forståelse af billedet. Eleverne kan i den forbindelse overveje, hvilke idéer og betydninger de gerne vil fremme i billedkommunikationen, og hvordan dette modtages, når billedet iscenesættes på en bestemt måde i en bestemt kontekst. Eleverne kan desuden reflektere over, hvad billedet kan bruges til i forskellige sammenhænge.

4.1 Progression inden for kompetenceområderne

Vægtningen af de tre kompetenceområder kan variere i de enkelte undervisningsforløb. Opgavens rammesætning styrer, hvilket kompetenceområde der tages udgangspunkt i. Undervisningen kan tilrettelægges, så eleverne får mulighed for at udvikle og opbygge faglig viden, færdigheder og forståelse fra et simpelt til et mere komplekst niveau. Kunsten er at gøre elevens tilegnelse af det nye og komplekse muligt. Udgangspunktet for en vellykket progression forudsætter, at læreren medtænker elevernes forudsætninger for forståelse og udbytte af processen.

Progression inden for kompetencemålene

Kompetencemålet inden for billedfremstilling efter 3. klasse lægger bl.a. op til, at eleverne får kompetencer i at kunne udtrykke fx fantasi, følelser, oplevelser og viden gennem plane, rumlige og digitale billeder, og der opbygges et begyndende fundament i praktisk billedfremstilling.

I kompetencemålet efter 6. klasse kvalificerer eleverne deres billedudtryk. På mellemtrinnet lægges der yderligere vægt på den undersøgende og eksperimenterende tilgang med henblik på at kvalificere valg af fx form, farve og materiale. Med vægt på tematisering arbejdes der med billedfremstilling, som dels handler om noget bestemt, og dels forholder sig til billedets intention.

Kompetencemålet inden for billedanalyse efter 3. klasses trin handler bl.a. om at kunne samtale om egne og andres billeder i forhold til simple analysetilgange. Der arbejdes bl.a. med at opbygge et begyndende fagspecifikt ordforråd, hvor fagbegreber introduceres og anvendes i billedsamtalen.

I kompetencemålet efter 6. klasses trin arbejdes der med mere avancerede analysetilgange, hvor det også handler om at kunne vurdere billeders anvendelse inden for forskellige

kultur- og fagområder. I billedsamtalen kan der fx inddrages flere fagbegreber, der giver et fælles sprog, som kan være med til at nuancere samtalen om og analysen af billeder.

Kompetencemålet inden for billedkommunikation efter 3. klassetrin handler bl.a. om at kunne kommunikere et indhold ved hjælp af billeder til andre i et alderssvarende formsprog. I kompetencemålet efter 6. klassetrin handler det om at kommunikere et indhold med en bevidst intention. Der kan arbejdes med udstillingsformidling mht. form og funktion, og om udstillingen skal være i et analogt eller digitalt miljø for at understøtte hensigten.

5 Udviklingen i indholdet i undervisningen

De tre kompetenceområder billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation er inddelt i færdigheds- og vidensområder, som er beskrevet enkeltvis nedenfor. Kapitlet indledes med en overordnet beskrivelse af undervisningen i billedkunst på hvert trin og på tværs af kompetenceområder. Desuden er det beskrevet, hvordan der inden for hvert enkelt færdigheds- og vidensområde kan arbejdes frem mod det kompetencemål, som de er tilknyttet.

Oversigt over kompetenceområder og -mål samt færdigheds- og vidensområder

Kompetence område	Kompetencemål		Færdigheds- og vidensområder	
	Efter 3. klassetrin	Efter 6. klassetrin	Efter 3.klassetrin	Efter 6. klassetrin
Billedfremstilling	Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder.	Eleven kan eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering.	Tegning og grafik. Maleri og collage. Skulptur og arkitektur. Digitale billeder.	Tegning og grafik. Maleri og collage. Skulptur og arkitektur. Digitale billeder.
Billedanalyse	Eleven kan samtale om egne og andres billeder.	Eleven kan analysere og vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder.	Billedgenrer. Billedkomposition. Billedfunktion.	Billedgenrer. Billedkomposition. Billedfunktion.
Billedkommunikation	Eleven kan kommunikere med billeder.	Eleven kan kommunikere idéer og betydninger visuelt.	Udstilling.	Udstilling og formidling.

5.1 1. trinforløb for 1.-3. klasse

Eleverne arbejder på dette trin med billeder på baggrund af fælles oplevelser, undersøgelser og erfaringer i de nære omgivelser. Eleverne stifter bl.a. bekendtskab med grundlæggende udtryksformer i faget, tegning og grafik, maleri og collage, skulptur og arkitektur samt digitale billeder, og herigennem udvikler de deres billedsprog. Denne læring kan finde sted i forløb, hvor eleverne undersøger, eksperimenterer og afprøver fagets mange muligheder i forhold til et givent tema. Gennem billedarbejdet tilegner eleven sig manuelle færdigheder i at håndtere materialer og teknikker og arbejde med at give udtryk for oplevelser, fantasi og forestillinger.

På trinnet lærer eleverne at samtale om egne og andres billeder. I begyndelsen fokuseres der på elevernes umiddelbare oplevelser af billeder, men efterhånden kan læreren stille

spørgsmål til forskellige elementer i billedet, og eleverne kan på den måde indføres i fagsproget. Læreren kan i arbejdet inddrage billeder fra den verden, der omgiver eleverne, så de på den måde bliver bekendt med forskellige billedgenrer.

En vigtig del af elevernes billedfremstilling er, at deres billeder også med jævne mellemrum bliver præsenteret for andre end dem selv og klassen. Billedkommunikationen handler bl.a. om, at eleven forholder sig til hvem der skal se og opleve billederne. Dette kan i første omgang dreje sig om udstillinger på skolen, på klassens blog eller på skolens hjemmeside.

Billedfremstilling efter 3. klasse

I billedfremstilling udvikler eleverne kompetencer til at udtrykke sig gennem det praktiske billedarbejde inden for de fire færdigheds- og vidensområder tegning og grafik, maleri og collage, skulptur og arkitektur samt digitale billeder. Eleven stifter bekendtskab med et bredt udvalg af udtryksformer, herunder fx teknikker, redskaber og materialer, inden for rumlige, plane og digitale billeder.

Færdigheds- og vidensområder

Tegning og grafik

Færdigheds- og vidensområdet tegning og grafik fokuserer på at udvikle elevernes kompetencer i at tegne og arbejde med grafiske udtryk. I denne fase arbejdes der med tegneredskabers udtryksmuligheder og med tegneopgaver, der kan tage udgangspunkt i iagttagelse, fantasi, forestilling og oplevelser. Læreren kan inddrage skitsering til at udvikle ideer og nye udtryk. Tegneredskaberne bruges til skravering, konturstreg, lys- og skyggevirkning mm. Der arbejdes med enkle trykmetoder som frottage, paptryk, kartoffeltryk og styrofoam.

Maleri og collage

Udtryksformerne maleri og collage fokuserer bl.a. på farver, former og flader. I maleri arbejdes der på forskellige typer af maleunderlag, som kraftigt papir, lærred mm. Udover pensler kan der anvendes maleruller, spartler, svampe og paletknive. Der arbejdes med farveblanding ud fra de tre grundfarver. I arbejdet med collage anvendes og kombineres flere slags materialer i ét billedudtryk, og her kan såvel materialerne som deres farver og tekstur være med til at præge billedudtrykket.

I både maleri og collage arbejdes der med komposition og forgrund, mellemgrund og baggrund i sammenhæng med fx tema, udtryk og motiv.

Skulptur og arkitektur

Udtryksformerne skulptur og arkitektur fokuserer på at udvikle elevernes forståelse for konstruktion, form og funktion.

Udformning af skulptur kan udspringe af en fortælling eller et tema, eller eleverne kan tage afsæt i en undersøgelse af , materialernes muligheder og eksperimentere med skulpturens form.

Der arbejdes med modellering og sammenføjning i ler, modellervoks, gips eller ostevoks.

I arbejdet med arkitektur tages der udgangspunkt i forskellige typer rum i elevernes nærmeste omgivelser. Eleverne kan ud fra egne ideer fremstille arkitekturmodeller på baggrund af et givent tema som fx skolegården eller legepladser.

Digitale billeder

I udtryksområdet digitale billeder er der fokus på, at eleverne kan udtrykke sig og navigere i et digitalt miljø. I et billedbehandlingsprogram kan eleverne arbejde med billedbeskæring, farvejustering, kontraster, klipping og enkelte filtre. Der kan arbejdes med egne fotos, videoer, billeder fra internettet og billeder fremstillet på en digital enhed samt billedbehandlings- og tegneprogrammer. Eleverne lærer om, hvordan et digitalt billede enten er bygget op af farvede pixels eller vektorgrafik, samt hvordan billeder gemmes digitalt med valg af opløsning og filbetegnelse. Eleverne kan fx arbejde med stop motion, hvor en enkel billedhistorie sættes sammen af forskellige billedelementer, animeres analogt og optages med mobiltelefon ved hjælp af en app.

Billedanalyse efter 3. klasse

I kompetenceområdet billedanalyse udvikler eleverne kompetencer til at tale om billeder, og til hvordan de kan bygges op. Gennem billedsamtalen med den enkelte elev undervejs i arbejdet eller i den fælles billedsamtale med klassen, kan eleven udvikle sit fagsprog i faget. Billedanalysen tager udgangspunkt i elevernes egne billeder, klassens billeder og billeder fra forskellige billedkulturer. Billedsamtalen anvendes som afsæt for billedfortællinger og selvstændigt billedarbejde.

Færdigheds- og vidensområder

Billedgenrer

Billedgenrer fokuserer på at udvikle elevernes kompetencer i at kunne kategorisere og genrebestemme billeder. Eleverne lærer at identificere forskelle og ligheder mellem billeder i forhold til form og indhold. Det kan fx være billeder af fællesskaber, landskaber, familier eller dyr.

Billedkomposition

Billedkomposition fokuserer på at udvikle elevernes kompetencer i opbygning af egne og andres billeder. Der sættes ord på de billedelementer, der ses i billedet, og der bruges relevante fagudtryk i beskrivelsen af et billedes opbygning i en billedsamtale. I forhold til billedets rumlige virkning kan det fx være størrelsesforholdet mellem figurer på billedfladen, der antyder, hvor langt væk figurerne skal forestille at være, eller det kan fx være figurer, der overlapper hinanden og dermed viser, hvilke elementer der er nærmest beskueren. Der kan ligeledes tales om overlappning og horisontlinje.

Billedfunktion

Billedfunktion fokuserer på at udvikle elevernes kompetencer i at aflæse visuelle tegn og i at vurdere billeder i deres kontekst. Eleverne præsenteres for forskellige billedtyper, der fx findes i de nære omgivelser, og der kan samtales om deres funktioner som eksempelvis legepladser, bygninger, billboards, trafikskilte, herunder tegn og symboler. Eleverne lærer hvordan form, farver, materialevalg, beskæring, perspektiv og gengivelses af lys fremmer billedets funktion.

Billedkommunikation efter 3. klasse

Her arbejder eleven med at udvikle et billedsprog, som kan anvendes i forskellige sammenhænge og præsenteres for andre. Elevernes billedarbejde formidles i og uden for billedkunstlokalet, til inspiration og erkendelse for andre end dem selv. De lærer hvordan de med forskellige billedudtryk kan deltage i kulturelle projekter på skolen og i det offentlige rum, og hvordan deres billedarbejder kan formidles visuelt i en bestemt kontekst, enten fysisk eller digitalt.

Færdigheds- og vidensområde

Udstilling

Færdigheds- og vidensområdet udstilling fokuserer på evaluering og præsentation af elevernes billeder. Billeder kan udstilles på mange måder, bl.a. som led i digitale præsentationer, som installationer i byrummet eller som en udstilling på skolen. Der kan udstilles både på skolen, i lokalområdet og på relevante og sikre digitale platforme. Der samtales om udstillingens opbygning, præsentation af egne billeder, og der lyttes til andres fremlæggelse. Som led i arbejdet med udstilling og præsentation kan der samarbejdes om egne og fælles billedprojekter.

5.2 2. trinforløb for 4.-6. klasse

I dette forløb videreføres og udvikles de billedsproglige færdigheder og viden. Eleverne udbygger deres kendskab til kunst og visuel kultur og videreudvikler deres kompetencer i at udtrykke sig visuelt i et bredt udsnit af de eksisterende udtryksformer. Billedarbejdet tager fortsat udgangspunkt i aktuelle temaer, og eleverne arbejder på dette trinforløb mere selvstændigt.

I processen med billedfremstilling indgår der skitser og forskellige materialer og teknikker, ligesom der tages afsæt i skildringsformerne, fantasi og forestilling, iagttagelse eller form og struktur. Eleverne lærer at formulere deres intentioner med billedarbejdet og at føre en samtale om det. Billedsamtalen handler om billedets indhold, billedets form - herunder bl.a. komposition, stilart, materiale og teknik - og deres indbyrdes sammenhæng. Desuden samtales der om, hvordan deres egne billeder har sammenhæng med billeder i det omgivende samfund.

I arbejdet med billedanalyse fokuseres der på tilegnelse af faglige begreber, som anvendes i billedsamtaler, lærer og elever imellem. I eget billedarbejde anvendes billedsamtalen til at justere komposition, indhold og udtryk i forhold til billedets funktion og intentionen med billedet.

Billedkommunikationen handler om, at eleven forholder sig til et afsender- og modtagerperspektiv i formidlingen af egne billeder gennem udstillinger i og uden for skolen eller i forskellige digitale miljøer og sammenhænge.

Billedfremstilling efter 6. klasse

I kompetenceområdet billedfremstilling arbejder eleverne eksperimenterende og med at udtrykke sig visuelt med vægt på tematisering inden for de fire færdigheds- og vidensområder. Der arbejdes videre med udviklingen af elevernes praktiske, kreative og visuelle kompetencer.

Her handler det om at undersøge teknikkers, materialers og udtryksformers muligheder samt at eksperimentere med, hvilke der egner sig bedst til det tema eller den opgave, der arbejdes med. De valgte temaer kan tage udgangspunkt i elevernes egen verden eller det omgivende samfund. For at inspirere til elevernes billedarbejde og udvide elevernes blik for kunsten og den visuelle kulturs mangfoldige billedformer er det vigtigt, at eleverne får forskellige oplevelser med billeder i og uden for billedkunstlokalet.

Færdigheds- og vidensområder

Tegning og grafik

I tegning og grafik arbejdes der med elevernes færdigheder i at udtrykke sig grafisk med blyanten på nuancerede måder. Tegning bruges ved arbejdet med skitser og udkast og som selvstændigt billedudtryk, i form af iagttagelsestegning eller som eksperimenterende udtryk, hvor der er fokus på format, form, materialer og teknikker. Der eksperimenteres med forskellige tegneredskabers betydning og muligheder for billedudtrykket. Eleverne udvikler fortsat deres tegneteknikker til at udtrykke rumlighed, lys og skygge, stemninger mm. Der arbejdes med grafiske udtryk og teknikker, i form af højtryk, dybtryk og plantryk fx gennem linoleumstryk, radering og monotypi. I fremstilling af grafik anvender eleverne særligt værktøj og teknikker, der stiller krav til elevens håndelag. Ligeledes arbejdes der med design af mønstre, tryk i rapport, systematik og gentagelse af billedelementer på fladen.

Maleri og collage

Maleri som udtryksform fokuserer på at udvikle elevernes billedudtryk gennem varieret brug af farver, former og materialer på en flade. Collage som udtryksform handler om sammensætning af elementer på en flade. Der tages udgangspunkt i temaer og arbejdes med udformning af et billedrum og en dybdevirkning i billederne ved hjælp af farver, overlaping, perspektiv og størrelsesgradienter.

Der kan arbejdes med egne og fælles billedprojekter. Eleverne lære at begrunde deres valg af materialer i forhold til hensigten med deres billedarbejde, og der kan eksperimenteres med at blande nuancer ud fra grundfarverne. Sammensætning af collageelementer kan foretages på et grundlag af viden om farver, komposition og ud fra collagens indholdselementer. Eleverne inddrager digitale værktøjer i deres billedarbejde for at hente inspiration til motiver og for at afprøve kompositions- og farvemuligheder. Der kan være tale om at organisere billedelementer fra fx bil-, fodbold- og modeblade eller legetøjskataloger ud fra farver, overflader eller motiver tilføjes tredimensionale genstande, som fx kasserede brugsting, maskindele og naturmaterialer, og der kan arbejdes med collagen som rumlig form.

Skulptur og arkitektur

Skulptur fokuserer på elevernes arbejde med rumlige udtryk. Der arbejdes med at skabe skulpturer og andre tredimensionale udtryk. Eleverne arbejder praktisk med modellerings-, udhugnings- og sammenføjningsprincipper. Under skulpturarbejdet udvikler eleverne forståelse for skulpturens formelle forhold som fx balance, materialeegenskaber, overfladekarakter samt skulpturen set i forhold til sine omgivelser.

Arkitektur fokuserer bredt på arbejdet med rum. En indfaldsvinkel kan være at se på rum til social aktivitet med mennesket i fokus. Eleverne arbejder med udkast til, hvordan arkitektur kan komme til at rumme nye og andre muligheder for sociale aktiviteter. Eleverne skitserer og eksperimenterer med tredimensionale modeller, fx med henblik på at realisere bestemte idéer og intentioner eller skabe specifikke ændringer i arkitekturens udseende eller funktioner. Der arbejdes med modeller, installationer og tableauer.

Digitale billeder

I digitale billeder arbejdes der med digitale mediers lyd- og billedskabende muligheder samt de betydninger, som billeder og film kan have på fx de sociale netværkstjenester. Eleverne arbejder med elementær billedbehandling som at markere, kopiere og indsætte i et andet billede, justering af lys og kontrast, enkelte filtre samt arbejdet med lag. Eleverne præsenteres for tegne- og 3D-programmer, som kan levere input til teknologi som lasercutter og 3D-printer. Eleverne kan lære at undersøge og eksperimenterer med de multimodale muligheder, som digitale medier byder på, i forhold til at kombinere lyd, tekst og billeder inden for film, grafisk design, animation og computergrafik. Digitale billeder kan bruges til

præsentationer i en tværfaglig sammenhæng, hvor tekst, billede, musik og anden lyd kan kombineres i en samlet helhed bestående af alsidige udtryksformer. Eleverne lærer at færdes på internettet under hensyntagen til etik og normer, og de lærer at tænke over, hvordan deres billeder kan opfattes af andre mennesker.

Billedanalyse efter 6. klasse

I kompetenceområdet billedanalyse er der fokus på den analyserende tilgang til billeder, og på hvordan billedets elementer tilsammen udgør byggestenene til det samlede billedudtryk.

Der arbejdes videre med at udvide og nuancere elevernes fagsprog i billedsamtalen. I billedsamtalen fokuseres der på genrer, komposition og funktion. Der arbejdes med at kategorisere billeder efter synsmåder, temaer, perioder, stilarter og materialer. Viden om billeders fremstilling og indhold udvikles, og på baggrund af billedsamtalen udfordres eleverne til at eksperimentere med forskellige perioders genrer, formsprog og teknikker i deres eget billedarbejde. Kunsten og kulturens billeder sættes i relation til elevernes eget billedarbejde, og der kan arbejdes med at beskrive, forklare, reflektere og fortolke billeder. Besøg på museer, på udstillingssteder og i det offentlige rum kan indgå i arbejdet med billedanalyse. Eleverne præsenteres for forskellige multimodale produktioner, og der arbejdes med at undersøge nogle af de enkelte bestanddele som billede, lyd og tekst og deres indbyrdes sammenhæng og betydning.

Færdigheds- og vidensområder

Billedgenrer

Billedgenrer omhandler elevernes kendskab til billedkategoriers fællestrek. Eleverne lærer at forholde sig til centrale perioder i kunsthistorien, med stilarter og formsprog, med henblik på at inspirere til eget billedarbejde og udvide deres kendskab til kunsthistorien og den brede billedkultur. Der arbejdes med billedgenrer som fx emoji-alfabetet, piktogrammer, portræt, landskabsmaleri, avisbilleder, hvor fokus er på at lære genren og dens særlige genretræk at kende, samtidig med at der kan eksperimenteres med at udfordre genren.

Billedkomposition

I billedkomposition udbygges elevernes viden om faglige begreber om et billedes opbygning. Eleverne lærer at forholde sig til de enkelte billedelementer og samtale om, hvordan disse spiller sammen, herunder i forhold til fx farvevalg, synsvinkler, balance og dynamik. Fx arbejdes med farvernes virkning i billeder ud fra en viden om, hvordan farver anvendes i forskellige sammenhænge. Der kan også arbejdes med billedelementernes placering i billedet i forhold til, hvornår de skaber dynamik eller balance i billedet.

Billedfunktion

Billedfunktion kan handle om, hvordan et billede kan ændre betydning, alt efter hvilken sammenhæng det optræder i, hvilket medie, det udtrykkes gennem. Der arbejdes med billedsymboler og logoer og intentionen med og betydningen af disse i forskellige sammenhænge. Ligeledes arbejdes der med fx valgplakaters, kunstbilleders og reklamers billedfunktion.

Billedkommunikation efter 6. klasse

I kompetenceområdet billedkommunikation lægges der vægt på, at eleverne gennem varierede udtryksformer formidler iagttagelser, informationer, tanker, fantasi, forestillinger og holdninger til andre. Gennem forskellige formidlings- og udstillingsopgaver opøver eleverne en bevidsthed om brug af billedet som kommunikationsmiddel.

Færdigheds- og vidensområder

Udstilling og formidling

Under færdigheds- og vidensområdet arbejdes med at lave udstillinger, der er meningsfulde for såvel afsendere som modtagere. I arbejdet med udstilling og formidling lærer eleverne at præsentere eget billedarbejde i form af fysiske og digitale udstillinger og som digitale præsentationer. Der arbejdes med afsender- og modtagerforhold i billedkommunikationen, og hvordan det visuelle udtryk kan udformes, samt i hvilken kontekst det optræder i form af fysiske og digitale udstillinger. Eleverne præsenteres for forskellige udstillingsformer, som kan udfordre deres forståelse af, hvordan visuelle udtryk kan udstilles og formidles. Dette kan eksempelvis foregå ved at inddrage kunstudstillinger, men også museums- og butiksudstillinger.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Kapitlet handler om, hvordan billedkunst kan bidrage til og berige tværgående emner og problemstillinger, og samtidig hvordan de tværgående emner og problemstillinger kan implementeres i billedkunst.

Elevernes erfaringer med både praktisk og teoretisk billedarbejde i billedkunst giver dem gode forudsætninger for at tænke og arbejde kreativt. De arbejdsmetoder og udtryksformer, eleverne har stiftet bekendtskab med i undervisningen, er direkte anvendelige, når eleverne deltager i tværgående emner. I billedkunst lærer eleverne at få idéer og finde løsninger på, hvordan de kan visualisere de forestillinger, de har. At kunne skitsere sine idéer er relevant i forhold til at få andre til at forstå disse. Undervisningen i billedkunst foregår oftest i et værksted, hvori der befinder sig en række redskaber, materialer og værktøjer. Værkstedets indretning understøtter billedkunsthægtets arbejdsformer, og billedkunsthægtet kan med sit stofindhold og sine arbejdsmetoder understøtte skolens formål og byde ind i andre fag.

På alle klassetrin arbejdes der med fremlæggelser af forskellige emner, hvori der indgår billeder og grafisk layout. Dette taler naturligt ind i hægtet billedkunst, hvor eleverne arbejder med billedkommunikation.

Elevernes praktiske og kreative færdigheder, som de har udviklet i billedkunstundervisningen, samt deres viden fra billedkunsthægtets øvrige stofindhold, har således direkte transferværdi til forskellige tværfaglige sammenhænge i og uden for skolen.

7 Tværgående temaer

I det følgende gives en kort beskrivelse af de overordnede rammer for arbejdet med de tværgående temaer: sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab. Det indebærer overvejelser om de udfordringer og muligheder, billedkunst rummer for at arbejde med temaerne, samt overvejelser om, hvilke konsekvenser det bør have for tilrettelæggelse af undervisningen.

I billedkunst indgår alle tre temaer enten som en naturlig del af fagets formål, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Sproglig udvikling i billedkunst kan handle om, at eleverne udvikler deres ordforråd inden for faget og kan anvende relevante fagbegreber i billedsamtalet og i præsentationer af deres værker. It og medier er en integreret del af undervisningen, da temaet indgår i kompetencemålet efter 3. klassetrin og indgår i færdigheds- og vidensområderne fra 1. til 6. klasse. I fagets formål fremgår det desuden, at eleven bruger billedsproget i kommunikative og innovative processer.

7.1 Sproglig udvikling

I billedkunstundervisningen kan sproglig udvikling indgå som de fire dimensioner af det talte og skrevne sprog: samtale, lytte, læse og skrive; men også som et nonverbalt billedsprog, som er hele essensen af faget. Nedenfor fokuseres der specifikt på de fire dimensioner.

Samtale

I billedkunst er billedsamtalet en central del af undervisningen. For at eleverne kan samtale om og reflektere over eget og andres billedarbejde, er det vigtigt, at læreren i sin undervisning understøtter elevernes ordkendskab inden for faget. For at eleverne kan deltage i billedsamtalet om billeders indhold, komposition og funktion, kan det være væsentligt, at eleverne lærer relevante fagudtryk og begreber inden for faget. For at der kan foregå en nuanceret samtale om billeder, er det vigtigt, at eleverne lærer at stille åbne spørgsmål for herigennem at blive aktive deltagere i billedsamtalet.

Lytte

For alle elever er tryghed, accept og anerkendelse af såvel sprog som erfaringer grundlæggende elementer for, at en læreproces kan finde sted. Det er afgørende, at undervisningen er organiseret og tilrettelagt, så eleverne får mulighed for både at lytte til, men også at spørge om og selv benytte det sprog, der knytter sig til faget billedkunst.

Læse

I billedkunst handler det først og fremmest om at lære eleverne at kunne læse billedsproget. Billedsproget er i lighed med tale- og skriftsprog en udtryksform, hvor billeder understøtter og understøttes af tale- og skriftsprog. At læse billedsprog handler om at kunne forstå billeders måder at formidle et budskab på og kunne se forskelle mellem ord og billeders udtrykspotentialer.

I billedkunst kan der læses tekster, fx med det formål at kunne omsætte disse til billeder. Det kan fx være en talemåde eller et eventyr, som kan udtrykkes i et billede eller en tegneserie.

Skrive

At skrive i billedkunst kan bidrage til at udvikle elevernes sproglige nysgerrighed og deres lyst til at skrive, så de igennem hele skoleforløbet oplever sig selv som deltagere i en skriftsprogskultur.

Dette kan understøttes ved fx at skrive korte tekster til deres udstillinger, spørgsmål til billedsamtalen, og der kan arbejdes med logbog, der indeholder skitser og skriftlige refleksioner over egen proces i billedarbejdet. Hvilke udfordringer var der undervejs? Hvad har jeg lært, som jeg ikke kunne før?

7.2 It og medier

It og medier kan anvendes som værktøj til inspiration og som redskab i billedfremstillingen, hvor det giver mening i forhold til fagets intention. It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

Eleven som målrettet og kreativ producent

I billedkunst kan eleverne bl.a. arbejde med at fremstille digitale billeder som en del af kompetenceområdet billedfremstilling, og som en del af kompetenceområdet billedkommunikation kan eleverne arbejde med at skabe en udstilling i et digitalt miljø. Eleverne kan lære at benytte digitalt udstyr til billedfremstillingen, og materialet herfra kan indgå alene eller sammen med andre digitale billeder i den færdige produktion.

Eleven som kritisk undersøger

I billedkunst kan der arbejdes med fremstillingsteknikker, herunder forskellige billedkategorier og -genrer. Det kan gøre sig gældende i forhold til analoge billeder og digitale billeder, som eleverne kan møde på internettet. I forbindelse med især de indledende og undersøgende faser i planlægningen af et projekt kan eleverne anvende internettet til at indsamle og udvælge relevant og inspirerende billedmateriale.

Eleven som analyserende modtager

Gennem analyse af egne og andres visuelle udtryk kan eleverne tilegne sig viden om billedgenrer og virkemidler. Tilbagevendende analyse af egne billedproduktioner kan styrke en målrettet progression i den samlede billedkommunikation. Analyse af andres billeder kan i denne proces bidrage til at perspektivere nye muligheder i egne billeder.

Eleven som ansvarlig deltager

Under produktionen kan eleverne samarbejde ved brug af kollaborative værktøjer på forskellige platforme. I forbindelse med publicering eller udstillinger kan eleverne udgive deres billeder på sociale netværkstjenester med begrænset brugeradgang, hvor kommentarfunktioner, chatkanaler og vurderingstilkendegivelser kan skabe kommunikation og videreudvikling af det færdige produkt. Det er centralt, at eleverne fx kan arbejde med sociale netværkstjenester på baggrund af samtaler omkring etiske retningslinjer, for eksempelvis gensidig sparring og vurderingstilkendegivelser.

7.3 Innovation og entreprenørskab

Undervisningen i billedkunst har bl.a. fokus på elevernes arbejde med at tænke kreativt og innovativt på baggrund af egne idéer. Billedkunst er bygget op omkring en række billedfremstillingsforløb med et fokus på bl.a. proces, hvor en idé bliver realiseret fra tanke til virkelighed. Eleverne arbejder fx med at udvikle mange idéer, som løbende prioriteres og realiseres i forhold til den ønskede intention. Der kan arbejdes med eksperimenterende processer, hvor valg kan træffes på baggrund af afprøvninger i det praktiske arbejde med forskellige udtryksformer.

Gennem det kontinuerlige arbejde med visuelle udtryk kan eleverne opnå tillid til egne såvel verbale som visuelle kommunikationsevner. Dette kan eksempelvis være i arbejdet med mindre projekter henvendt til andre mennesker i og uden for skolen. Ved eksempelvis at udstille egne billeder uden for skolen arbejder eleverne med en begyndende omverdensforståelse.

Arbejdet med visuelle udtryk giver mange muligheder for at involvere skolen, forældre og lokalmiljøet. Eleverne opnår visuelle handlekompetencer ved at opleve, hvorledes deres billedarbejde gennem planlægning, udførelse og evaluering kan skabe værdi for andre mennesker. Ved at henvende sig til andre mennesker med deres billedarbejde får eleverne udfordringer, som fremmer deres evne til at finde kreative problemløsninger.

En af udfordringerne er at sætte sig ind i modtagerens behov, hvad enten der er tale om en udsmykning eller fremstilling af visuel skiltning. Dette kræver ofte, at eleverne kan forstå forskellige kulturelle sædvaner og koder. I arbejdet med billedkommunikation kan eleverne inddrage og udvikle deres omverdensforståelse ved bl.a. at vurdere egne visuelle udtryks bæredygtighed og relevans.

Undervisningsvejledning

Indhold

1 Om undervisningsvejledningen	3
2 Elevernes alsidige udvikling	4
3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen	6
3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen	6
3.2 Gennemførelse af undervisningen	7
3.3 Evaluering af undervisningen	10
4 Forholdet mellem kompetencer og indhold	12
4.1 Kompetenceområdet: Billedfremstilling	12
4.2 Kompetenceområdet: Billedanalyse	15
4.3 Kompetenceområdet: Billedkommunikation	17
5 Almene temaer	18
6 Tværgående emner og problemstillinger	20
7 Tværgående temaer	21
7.1 Sproglig udvikling	21
7.2 It og medier	22
7.3 Innovation og entreprenørskab	22
8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger	23
9 Referencer	24

1 Om undervisningsvejledningen

Undervisningsvejledningen giver information, støtte og inspiration til at kvalificere de mange valg, som læreren, i samarbejde med sin leder og sine kolleger, tager i sin praksis. Den informerer om de bestemmelser i folkeskoleloven og i Fælles Mål, som vedrører undervisningen i faget, og den støtter ved at forklare og eksemplificere centrale dele af fagets indhold.

Endelig giver undervisningsvejledningen inspiration til og understøtter tilrettelæggelse af undervisning i faget ved at beskrive forskellige mulige valg i planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. I forbindelse med disse beskrivelser bidrager den til at synliggøre forskellige veje i tilrettelæggelsen af undervisningen, bl.a. ved at lægge op til diskussion af potentialer og begrænsninger i forskellige former for undervisningspraksis.

I teksten vil der optræde et eller flere refleksionsspørgsmål, hvis hensigt er at inspirere fagteamet eller de enkelte lærere i deres overvejelser over eller samtale om forskellige didaktiske spørgsmål i relation til fagets og til skolens øvrige praksis med blandt andet det mål at udvikle faget og skolen.

2 Elevernes alsidige udvikling

Vejledningen giver forslag til, hvordan eleverne kan navigere rundt i den billedverden, de er en del af, og hvordan de kan blive medskabere gennem praktisk billedarbejde samt viden om, hvordan billeder formidles på forskellige måder og i forskellige sammenhænge. Eleverne skal ikke kun udtrykke sig selv, men også lære at overveje, hvem der skal se på deres billeder. Billedkunstoffaget bidrager til elevernes alsidige udvikling ved, at eleverne får kompetencer i praktiske, æstetiske læreprocesser og i at sanse og forstå verden gennem billedsprogets forskellige erkendelsesformer.

I billedkunst får eleverne viden om billeder og kompetencer i at bruge dem og får gradvist flere værktøjer til at realisere deres kreative tænkning med. Det at kunne visualisere sine tanker og idéer samt at kunne give udtryk for sine forestillinger og fantasi giver et konkret overblik og synliggørelse af proces og udtryk. Det bliver derved muligt at diskutere og analysere, enten individuelt eller i fællesskab med andre.

Arbejdsmetoderne i billedkunst er præget af elevernes selvstændige problemløsning. Eleverne laver fx undersøgelser, der lægger op til eksperimenter og fælles refleksioner. Oplevelsen står centralt i faget, både i billedfremstillingen, hvor eleverne får forskellige sansemæssige oplevelser ved at arbejde med materialerne, men især den praktiske oplevelse af at føje elementer sammen til et visuelt udtryk er stærk, og den leder videre til fordybelse og virkelyst. Fx kan papir krølles sammen og rettes ud, rives i stykker og klistres sammen igen, dyppes i en spand vand, så kullet, grafitten eller farvestofferne flyder ud. Man kan spytte på grafitten og gnide det ud over papiret og man kan smage grafitten på tungen. Man kan høre lyden af tegnekullet, der skratter mod papiret, og af småstykkerne, der knækker af og falder på gulvet. Arbejdet med materialer giver således sansemæssige erfaringer og oplevelser.

Mange elever finder den taktile sansning, hvor de kan lære at tænke med hænderne, særligt motiverende. Arbejdet med billeder rummer sanselige oplevelser, hvor eleverne både kan få skærpet deres syn og opleve materialers stoflighed gennem hænderne. Denne erkendelsesform kan suppleres med billedsamtalernes begrebsmæssige og logiske tænkning. Den visuelle, den taktile og den begrebsmæssige tænkning bidrager tilsammen til elevens alsidige udvikling. Billedkunstoffagets æstetiske læreprocesser, der ofte kræver både detaljeorientering og overblik, kan samtidig give eleverne gode muligheder for at fordybe sig.

Eleven udvikler sig alsidigt ved at bruge mange forskellige udtryksformer og ved at omsætte sin viden frem og tilbage mellem tanker, fantasi og billeder. Når eleverne omsætter fantasi, oplevelser og forestillinger til billeder, sker der en forståelse og en reformulering, og læringen sker netop ved, at eleven visualiserer et indtryk eller en idé. I billedkunst omdanner eleverne stoffet ud fra deres egen forståelse, og resultatet af læringen udtrykkes håndgribeligt og synligt. Dette kan give en følelse af mestring, som styrker elevens selvtillid.

I et praktisk-æstetisk fag som billedkunst, hvor eleven kan opleve et billedprojekt vokse frem som resultat af sine anstrengelser, er der mulighed for fordybelse. Det skyldes både den direkte hands-on-oplevelse og oplevelsen af at kunne fremstille billeder. Billedprocessen rummer imidlertid også store udfordringer, fordi processen ikke altid lykkes, som eleven vil. Virkelysten næres ved realisering af elevens idéer gennem kreative og

håndværksmæssige processer. Læreren kan hjælpe eleven med at finde løsninger på idéer og fantasier, og læreren kan vise eleven, hvordan han eller hun, gennem øvelse og indsigt, bliver i stand til at realisere sine idéer som planlagt eller på en anden måde. På denne måde får eleven tillid til egne muligheder og bliver herved også i stand til at planlægge og udføre handlinger alene og sammen med andre.

Æstetiske læreprocesser

Æstetiske læreprocesser er læring gennem undersøgende processer, fantasi m.m., hvor læringen sker gennem krop, hoved og hænder. Æstetiske læreprocesser foregår i en vekselvirkning mellem sanseindtryk, håndværksmæssigt udtryk, analyse og kommunikation. Oplevelser af fx en udstilling, et besøg hos en kunstner, en erindring eller lignende kan danne udgangspunkt for den praktiske billedfremstilling. Elevens oplevelse, forestilling, fantasi og følelse får nu et udtryk, en form, som rummer en betydning, som der efterfølgende kan tales om. Den æstetiske genstand eller værk, der fremstilles, har ikke en brugsfunktion, men rummer sit eget formål, nemlig betydning ud fra det, som udtrykket kommunikerer, og den kontekst, det optræder i.

Æstetiske læreprocesser, hvor sanseoplevelser i billedkunstværkstedet eller i fagets materialer danner udgangspunkt for kropslige tilgange til læring, kan åbne op for anderledes erkendelser end dem, som eleverne støder på i skolens øvrige fagrække. I sanseoplevelserne kan eleverne blive inspireret til billedudtryk, som er overraskende og alternative, og som på sigt kan danne udgangspunkt for elevernes eget formsprog.

3 Tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen

3.1 Tilrettelæggelse af undervisningen

Lærerens tilrettelæggelse af undervisningen tager afsæt i fagets tre kompetenceområder, kompetencemål og færdigheds- og vidensområder. Et undervisningsforløb i billedkunst kan planlægges ud fra forskellige didaktiske valg, der fx vedrører mål, indhold, metoder, arbejdsformer, progression, læremidler og evaluering.

Didaktiske tilgange og overvejelser

Lærerens didaktiske overvejelser kan fx tage afsæt i tidsaspektet, elevforudsætninger, progression, benspænd, materialer, indhold eller feedback i forhold til tilrettelæggelsen af undervisningen i billedkunst. I det følgende gives eksempler på didaktiske tilgange til undervisningen og forslag til mulige didaktiske drøftelser i billedkunst, som der kan tages afsæt i, når undervisningen skal tilrettelægges, gennemføres og evalueres.

Kort- og langsigtede mål

I tilrettelæggelsen af undervisningen kan forskellige typer af mål tjene flere formål og indgå som en del af en varieret og alsidig undervisning i billedkunst.

Nogle mål er kortsigtede. Det er de mål, læreren sætter sig, og som ønskes opfyldt inden for et undervisningsforløb. Eleven kan i et specifikt forløb lære at tegne ved hjælp af fx kul, kridt eller blyant, men samtidig også få idéer til et billedudtryk gennem et tema. Nogle mål har et længere perspektiv og ønskes opfyldt inden for en årgang. Det kan fx være at kende forskel på nogle af fagets materialer og kunne sætte betegnelse på. De mere langsigtede mål kan fx være overordnede mål, der gælder for hele det obligatoriske kompetenceområde. Et eksempel her kan være kompetencemålet: at kunne eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering. Færdigheds- og vidensområderne danner udgangspunkt for at opfylde kompetencemålene. At arbejde vedvarende med at skabe rammer for elevernes oplevelse, fordybelse og virkelyst kan være mål, der strækker sig over hele skoleforløbet.

Tematisk billedarbejde

Det tematiske billedarbejde tager udgangspunkt i et tema, som skønnes at være relevant for eleverne. Temaer kan give eleverne nogle rammer, som de kan forholde sig til og udfolde deres kreativitet og fantasi inden for. Eleverne kan med afsæt i temaet undersøge og eksperimentere sig frem til, hvilke teknikker og materialer der egner sig bedst til det billedudtryk, som de gerne vil opnå. Tematisk billedarbejde går ud på, at elevernes billeder handler om noget og har fokus på et særligt indhold. Et tematisk billedarbejde kan strække sig over længere tid og give bedre mulighed for fordybelse. I samarbejde med eleverne kan der idégenereres flere facetter og udtryksformer, som udfolder temaet. Fx temaet Universet, hvor eleverne maler stjernehimlen, fremstiller rumraketter i ler eller skrot, stopmotion film med deres rumraket mm.

Det betyder, at eleverne både undervejs i processen og i den evaluerende billedsamtale må forholde sig til, hvordan temaet kommer til udtryk i billedet. Eleverne arbejder således med at kvalificere deres kompetencer i at kommunikere med billeder.

Oplæg

I tilrettelæggelsen af et undervisningsforløb kan et oplæg i billedkunst fx tage afsæt i et besøg på et kunstmuseum. Det kan være en bestemt kunstner, læreren er interesseret i at introducere for eleverne i forbindelse med en særlig kunstretning i kunsthistorien. Læreren kan selv være guide på udstillingen og udvælge værker med noget særligt interessant, eleverne skal have fokus på. Eleverne kan herefter få til opgave at være detektiver på udstillingen. Nogle skal have særligt øje for farverne, andre malemåden, og andre igen motivkredsene.

Et andet oplæg til et undervisningsforløb om fx impressionisme kunne være, at eleverne selv skal undersøge i bøger og på nettet, hvad impressionisme er. To og to undersøger de, hvad ordet betyder, finder navne på impressionistiske kunstnere, undersøger, hvad der er særlige kendetegn for impressionistisk kunst, fx med fokus på malemåden, farvevalg og motiverne. To makkerpar mødes og udveksler undersøgelser. Læreren kan herefter samle op, og alle elever har nu noget at byde ind med.

Et tredje oplæg kunne være, at læreren stemmer billedkunstlokalet særligt an med fx lyd, lys/mørke eller indretning. Eller læreren har ryddet gulvet for borde og sat alle stolene hulter til bulter oven på hinanden midt på gulvet. Der kan dufte af noget. Formålet er at vække elevernes nysgerrighed og undren og på den måde sætte fantasien på arbejde ved at pirre sanserne. Hvad skal der nu ske? På denne måde motiveres eleverne, og sanserne er vakt som en god forudsætning for det videre arbejde.

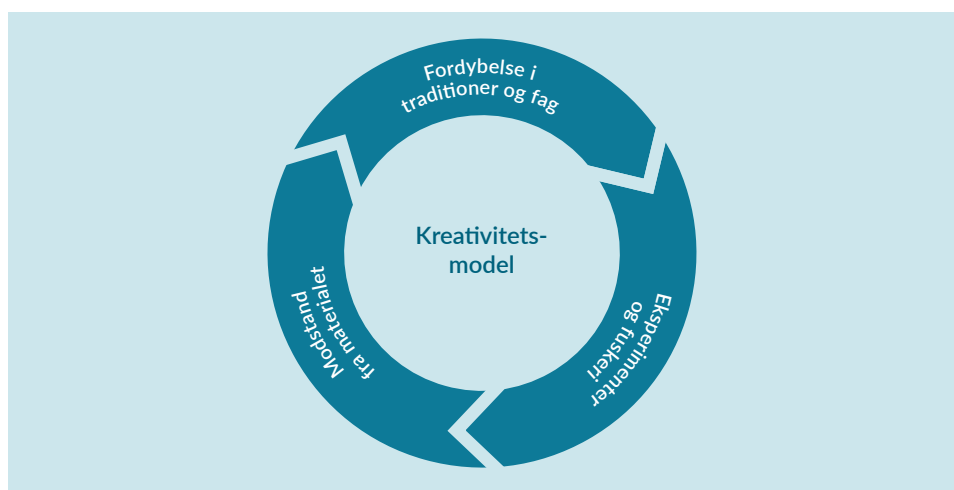
3.2 Gennemførelse af undervisningen

Arbejdsformer og metoder

I gennemførelsen af undervisningen er der særlige arbejdsformer og metoder, der knytter sig til billedkunstoffet. Eleverne kan arbejde med at give form og udtryk til deres idéer. Man kan lægge vægt på workshops hvor teknik, håndværk og materialekendskab er i fokus, på udadvendt arbejde med samfundsproblemer eller på visionært arbejde med mulige fremtider. I de fleste tilfælde vil man arbejde med praktiske undersøgelser og eksperimenter, og ofte vil man arbejde med temaer, som er relevante og interessante for aldersgruppen.

Man kan tale om divergente og konvergente processer, som afløser hinanden i en cirkulær proces. Eleverne har en intention, en idé som udgangspunkt, men opdager måske gradvist gennem undersøgelse, eksperimenter og afprøvninger, at det, vedkommende først havde sat sig for, ikke kan realiseres. Det kan være, at materialet er for svært at bearbejde, fx kan det være svært at forme busten ud fra den oprindelige idé, og der må tænkes nyt. Det kan også være, at yndlingsfarven ikke viser sig at være den helt rigtige, men at der i stedet er opstået en mere spændende nuance på paletten, og eleven må også her forlade sin oprindelige intention til fordel for det, der viser sig at være bedre under afprøvningen og eksperimentet.

Figur 1: Lene Tanggaards kreativitetsmodel (Frit efter Tanggaard 2010)

Læreren kan også sætte en ramme op for mesterlære-princippet og vise eleverne, hvordan man gør. Det kan i 1. klasse være noget så enkelt som at lære eleverne at klippe med en saks efter en streg, skære med en hobbykniv, vaske en pensel, male med en pensel, holde på penslen, male efter en streg. Læreren kan afholde små kurser med en afsluttende "prøve" undervejs i forløbene, hvor eleverne øver sig og demonstrere, at de fx kan klippe med en saks efter en streg.

Refleksionsspørgsmål

- Hvordan får man som lærer eleverne til at tænke nyt og anderledes og dermed sætte gang i deres kreative proces?
- Hvornår skal man gå med på øjeblikkets opståede idéer fra eleverne og ændre retning i sit ellers planlagte forløb?

Undersøgelser og eksperimenter

Eleverne kan arbejde undersøgende og eksperimenterende med deres billedudtryk. At arbejde undersøgende kan fx være ved at opstille en farvepalet ud fra, hvilke farver der findes i et afgrænset område, fx skolen eller den gade, de bor i. At arbejde eksperimenterende kan være at konstruere en udsmykning på skolen, som rummer den gades palet, som skolen ligger i. I det undersøgende arbejde finder eleverne et råmateriale, som de kan arbejde videre med i deres billedeksperimenter. Eksperimenter kan bruges til at generere nye udtryk. Det kan være for at afprøve nogle andre farver, former eller stil i udtrykket. I eksperimentet vil eleverne ofte møde modstand fra fx materialet, udtryksformen eller brugen af redskaber eller værktøj.

Refleksionsspørgsmål

- Hvilke materialer er relevante at anvende på de forskellige klassetrin?
- Hvordan sikrer man, at alle elever når i mål med den stillede opgave set i forhold til den tid, der er afsat til forløbet?

Forslag til indhold i undervisningen

I arbejdet med temaer som genbrug, grønne byer og fællesskab kan der hentes inspiration fra samtidskunstnere, som arbejder med lignende temaer. I undersøgelsesfasen kan eleverne gå på opdagelse i deres nærmiljø med særligt blik for noget, der trænger til forandring. Herefter kan eleverne præsenteres for forskellige kunstneriske strategier og greb, som udvalgte samtidskunstnere har benyttet sig af. I den eksperimenterende fase kan eleverne afprøve nogle af disse kunstneriske greb og dermed sætte anderledes, kunstneriske vinkler på givne problematikker.

Progression

Elevernes håndværks- og udtryksmæssige forforståelse og motoriske færdigheder er i den indledende undervisning ofte begrænset. Eleverne vil kunne fremstille og tale om billeder ud fra en umiddelbar forståelse, og derudover vil eleverne kunne anvende enkelte fagbegreber. Efterhånden som elevernes færdigheder, viden og kundskaber øges, kan eleverne fremstille billeder på baggrund af analyse og fortolkninger samt perspektivere og aktualisere deres billedfremstilling.

Progressionen består således af gradvist øgede krav til eleverne mht. at kunne løse opgaver inden for de stillede rammer ud fra fagets tre kompetenceområder; billedfremstilling, billedanalyse og billedkommunikation.

Refleksionsspørgsmål

- Hvad har eleverne arbejdet med, og hvad kan der bygges videre på?

Billedsamtalet

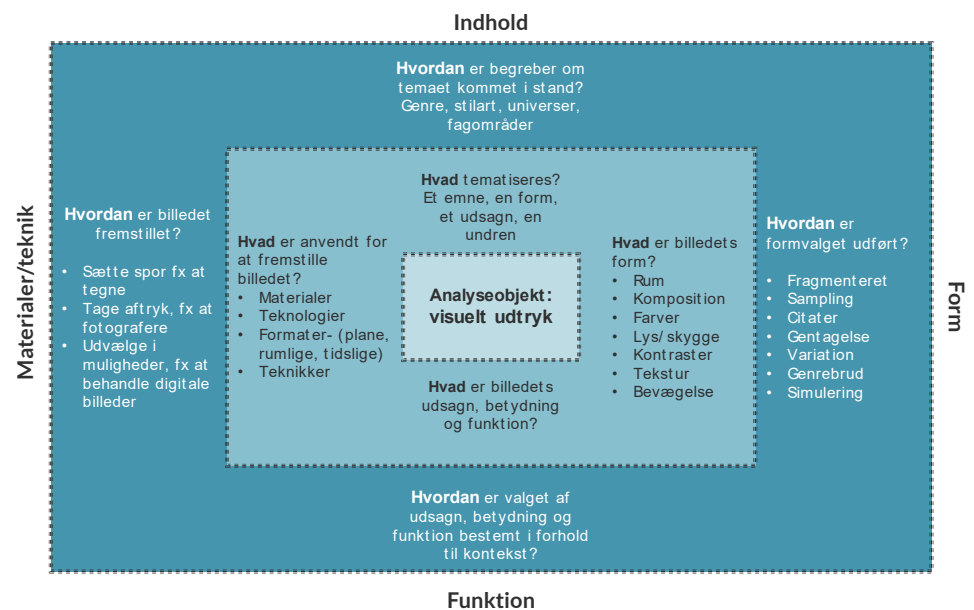
Billedsamtalet er både en billedkvalificerende metode og et evalueringsredskab. Den er med til at kvalificere elevens arbejde, fagsprog, bevidsthed og refleksionsniveau. Billedsamtalet kan bruges som optakt, inspiration og brainstorm til et undervisningsforløb om fx landskaber. Hvad er et landskab? Hvordan ser et landskab ud forskellige steder i verden? Eller billedsamtalet benyttes undervejs i forløbet, hvor eleven har brug for vejledning i sin videre proces med landskabsbilledet, eller i slutningen af forløbet, hvor klassen og eleven evaluerer billedprocessen. Billedsamtalet kan således være lærerens redskab til at få indblik i, hvad eleverne er i gang med at udtrykke, ligesom samtalen kan udgøre elevernes primære adgang til at tilegne sig en faglig terminologi i billedkunst. Gennem billedsamtalet kan eleverne få mulighed for at give udtryk for egne intentioner samt at lytte til klassekammerater, som kan give udtryk for deres intentioner med billedarbejdet. Denne proces indebærer skift mellem intuitive og analyserende tankemønstre.

Billedsamtalet kan gribes an på mange måder, fx kan den tage afsæt i elevernes umiddelbare oplevelser af billedet. Hvad kan man se? Hvad er eleven optaget af i billedet? Hvad undrer? Er der noget, der særligt lægges mærke til? Eller man kan gå mere systematisk til

værks; fx forholde sig til indholdet. Hvad forestiller det? Billedets form kan gøres til genstand for analyse. Hvilke virkemidler er anvendt, og hvordan? Hvilke materialer og teknikker er anvendt? Når man samtaler om billeder kan der benyttes den udvidede analysemodel. Modellen består af to lag. Det inderste lag er Analysemetodens "Hvad". Det yderste lag er Analysemetodens "Hvordan".

Billedsamtalet er ikke begrænset til kun at foregå i billedkunstlokalet, men kan ligeledes foregå uden for skolen, fx på udstillinger, i byens rum, i bygninger og i naturen. Det er vigtigt at læreren rammesætter billedsamtalet, så alle elever får lyst og mod på at deltage".

Figur 2. Den udvidede analysemodel. Kilde: Mie Buhl

3.3 Evaluering af undervisningen

Man kan arbejde med evaluering på forskellig vis i billedkunst, enten formativt som en proces, hvor lærer og elever giver løbende feedback og vejledning i forhold til billedfremstillingen, eller summativt som en afsluttende udstilling, præsentation eller anden evalueringsform. Ligeledes er billedsamtalet et summativt og formativt evalueringsredskab. Evaluering kan således finde sted inden for alle tre kompetenceområder.

Portfolio

En anden måde kan være, at eleverne tager fotos undervejs i deres billedproces og af det færdige værk. De kan herefter skrive, hvad de har oplevet som udfordrende i opgaven, hvordan det blev løst, og hvad de er tilfredse med i det færdige værk. Det kan være en fysisk eller digital logbog, en skitsebog eller en portfolio. Eleverne kan evt. selv fremstille deres portfolio som en stor bog, hvori der kan sættes fotos ind, tegnes og skrives. På denne måde kan portfolioen få et meget personligt udtryk.

Digital portfolio

Der kan bruges en digital portfolio som evalueringsredskab. En digital portfolio er en mappe, hvor eleverne samler deres arbejde over en længere periode. Den digitale portfolio i billedkunst kan anvendes på flere måder, fx kan den have fokus på læring og samarbejde med fokus på processen. Den kan også fungere som en præsentationsmappe med fokus på det færdige produkt, fx en buste i ler/skulptur. Eleverne uploader løbende billeder eller film af deres arbejde. Eleverne giver hinanden feedback på arbejdet, så der sker en naturlig udveksling mellem den praktiske billedfremstilling og den teoretiske del af billedkunst-

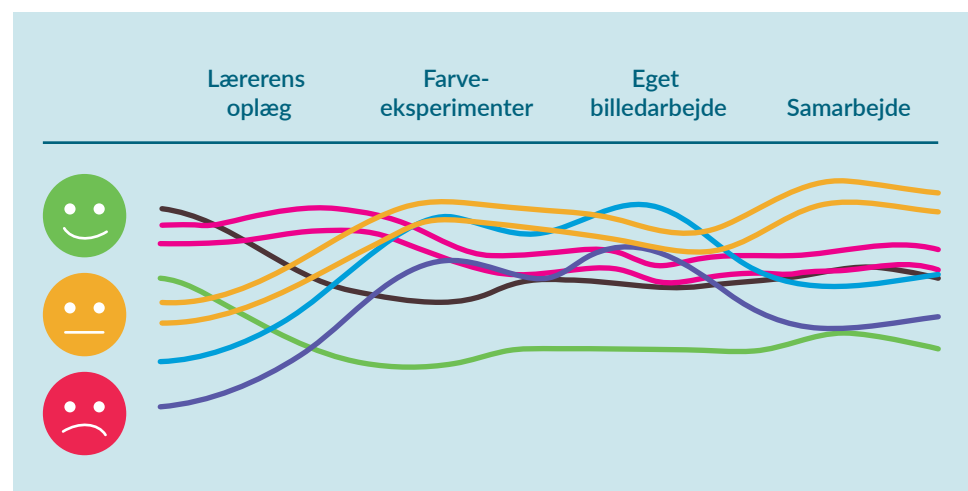
forløbet. Eleverne kan gennem feedbacken træne faglige begreber, der gør det muligt for dem at drøfte deres billedfremstilling med andre elever.

Oplevelseskurve

En mere kropslig og visuel måde at evaluere billedkunstforløbet på kan være, at eleverne med en farve skal tegne en kurve på et fælles stykke papir, som indikerer den enkeltes oplevelse af udvalgte punkter fra billedkunstforløbet. Alle elever tegner deres streg eller kurve ind på papiret, og på den måde opstår et visuelt udtryk for klassens samlede evaluering eller oplevelse. Der rulles papir ud på gulvet, ca. to til tre meter, og læreren skriver så de punkter, som der skal evalueres ud fra, øverst på papiret.

Papirudgaven giver mulighed for, at man kan gemme evalueringen og genbesøge den inden opstart af næste billedkunstforløb, eller at man kan hænge den op i klassen. Man kan også tegne evalueringsskurven på tavlen. I venstre side af papiret tegner læreren (eller eleverne) tre smileyer, hhv. en grøn, gul og rød. Hver elev tegner sin evaluering- eller oplevelseskurve ud fra punkterne, og bagefter tales der måske uddybende om, hvad der fungerede godt og mindre godt i processen. Læreren kan sammen med eleven beslutte, hvilke punkter der skal evalueres.

Figur 3: Frit efter evalueringsmodel med inspiration fra ideide.dk

Refleksions spørgsmål

- Hvordan bringes en elev videre i sin billedfremstillingsproces, når vedkommende fx bliver hurtigt færdig eller kommer og siger "Er det godt nok?"
- Hvad ønsker jeg som lærer at sætte fokus på i evalueringen?
- Hvilken evalueringsform vil egne sig til dette fokus?

4 Forholdet mellem kompetencer og indhold

Kompetencerne i billedkunst beskriver evnen til at anvende viden og færdigheder i konkrete, praktiske sammenhænge. Undervisningen lægger bl.a. op til, at eleverne kan undersøge, eksperimentere, reflektere og kritisk tage stilling til udtryksformer, arbejdsmetoder og materialevalg med henblik på at kommunikere gennem billeder.

Oversigt over kompetenceområder og kompetencemål

Kompetenceområde	Efter 3. klassetrin Kompetencemål	Efter 6. klassetrin Kompetencemål
Billedfremstilling	Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder.	Eleven kan eksperimentere med og udtrykke sig i billeder med vægt på tematisering.
Billedanalyse	Eleven kan samtale om egne og andres billeder.	Eleven kan analysere og vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder.
Billedkommunikation	Eleven kan kommunikere med billeder.	Eleven kan kommunikere idéer og betydninger visuelt.

Nedenfor uddybes de tre kompetenceområder og deres relation til færdigheds- og vidensområderne. Områderne beskrives enkeltvis, og der gives eksempler på, hvordan der i undervisningen kan arbejdes med disse, samt hvordan elevernes faglige progression kan udfolde sig.

4.1 Kompetenceområdet: Billedfremstilling

Færdigheds- og vidensområderne er:

Tegning og grafik, maleri og collage, skulptur og arkitektur, digitale billeder.

Kompetencemålet efter 3. klasse, "Eleven kan udtrykke sig i plane, rumlige og digitale billeder", lægger op til, at eleverne får kompetencer i at udtrykke sig inden for færdigheds- og vidensområderne tegning og grafik, maleri og collage, skulptur og arkitektur samt digitale billeder.

Eleverne opbygger et begyndende fundament i praktisk billedfremstilling, hvor eleverne kan lære at udtrykke fantasi, følelser, oplevelser og viden.

I kompetencemålet efter 6. klasse videreudvikler eleverne deres billedudtryk inden for samme færdigheds- og vidensområder, men på mellemtrinnet lægges der vægt på elevernes undersøgende og eksperimenterende tilgang til deres billedudtryk med henblik på, at eleverne i højere grad kan kvalificere deres valg af form, farve og materiale inden for de

forskellige udtryksformer. Der er således mulighed for at eksperimentere med kombinationer af færdigheds- og vidensområderne.

Med vægt på tematisering arbejder eleverne med billedfremstilling. Elevens intention med billedet er i fokus, og efterhånden kan eleverne lære både at visualisere deres intention og sætte ord på deres idé og proces frem mod det færdige værk.

Tegning og grafik 4.-6. klassetrin

Tegning er et basisområde i faget, dels som redskab til skitsering af idéudkast og dels som selvstændigt udtryk, fx iagttagelsestegningen eller tegning ud fra fri fantasi. På begyndertrinnet kan eleverne tegne ud fra fantasi, idéer og oplevelser og få erfaring med blyantens mange udtryksmuligheder i forhold til blyantens tryk på papiret, ved at farvelægge kun ved hjælp af blyantens gråtoner fra svagt grå til nærmest sort.

Grafik er en udtryksform, som ofte har kontrast og forenkling som bærende æstetisk virkemiddel. I arbejdet med grafik kan eleverne få erfaring og viden om grafikkens og trykteknikkens mulighed for reproduktion af det samme billede. På begyndertrinnet introduceres eleverne til enkle trykteknikker som fx frottage (gnidetryk), højtryk med materialet styroform, eller der kan eksperimenteres med aftryk fra forskellige ting (planttryk) som skoaftryk, prop eller svamp. Frottage kan være af forskellige strukturer, som findes

i naturen eller i byrummet. Introduktion til begrebet kliché kan være en videreudvikling af arbejdet med frottage, hvor eleverne kan klippe bogstaverne i deres navn eller figurer ud i karton, som herefter kan limes på et andet stykke karton (en kliché). Eleverne kan herefter lave en frottage af klichéen.

På mellemtrinnet begynder eleverne at kunne tegne mere detaljeret ud fra iagttagelser og kan efterhånden tilføje deres tegninger stemning ved hjælp af fx lys, skygge og dybde i billedet. Eleverne kan udvikle kompetencer i at anvende tegning som redskab til skitsering af forskellige idéer i forbindelse med et tematisk billedarbejde. Eleverne kan efterhånden introduceres for flere forskellige tegnemetoder som konturtegning, blindtegning, croquis eller collagetegning, og eleverne kan anvende flere forskellige slags tegneredskaber, som bløde blyanter, kridt, kul, tusch, pen, pensel, m.m.

Motorikken og evnen til at håndtere værktøj er mere veludviklet på mellemtrinnet, og mere avancerede trykteknikker kan introduceres. Fx linoleumstryk (højtryk) og plexiglas (dybtryk), hvor eleverne kan arbejde med forskellige skæremetoder, prægning og skraveringer i materialet. Inden skærearbejdet kan eleverne undersøge, hvad spejlvending af motivet betyder for det færdige billedudtryk.

Maleri og collage 3.-6. klasse

Maleri på begyndertrinnet kan tage afsæt i elevernes egne idéer og oplevelser. Eleverne kan arbejde med undersøgelser af farverblandinger ud fra en viden om primær- og sekundærfarver med henblik på praktisk billedfremstilling af fx et forårsmaleri ved hjælp af farverne gul, blå og hvid. Et varmt maleri med gul, rød og hvid eller et mystisk billede med rød, blå og sort. Eleverne får herigennem viden om metoder til blanding af farver og nuancer samt tekniske erfaringer med anvendelse af penslen.

I collage sammensættes billedelementer, der arbejdes i mange lag, og nye virkninger kan opnås. Overraskende sammenstillinger i collagen kan give nye idéer, som eleverne kan eksperimentere videre med. På begyndertrinnet kan eleverne introduceres for collage-teknikken med afsæt i et tema, fx "landskab". Med inspiration fra forskellige typer landskab eller deres egen forestilling om et specifikt landskab fremstilles en collage med udklip af billedelementer fra bøger og blade. Eleverne får viden og erfaringer med både at rive og klippe billedelementerne samt påsætning af billedelementer ved hjælp af overlappning.

På mellemtrinnet kan der bygges videre på arbejdet med farvelære, hvor der fx kan eksperimenteres med komplementærfarvernes særlige betydning for billedudtrykket med referen-

cer til fx ekspressivt maleri eller reklamens brug af komplementærfarver. Der kan arbejdes med komposition og lagdelt billedopbygning, som fx baggrund, mellemgrund og forgrund. Der kan ligeledes arbejdes med toning af farverne i arbejdet med skygge og dybde i billedet. Eleverne kan i arbejdet med maleri fx eksperimentere med ismernes særlige malemetoder og billedudtryk. Med maleri kan der arbejdes i flere lag ved at arbejde med oliekriddt oven på maleriet for at fremhæve eller forstærke udtrykket. Efterhånden kan eleverne selvstændigt forholde sig til et bevidst valg af farver og maleteknikker.

Eleverne arbejder med en mere bevidst tilgang til collagen i forhold til fx komposition, valg af billedelementer og deres placering på billedfladen. Eleverne kan arbejde med en videreudvikling af collagen til fx combine painting, hvor collage og maleri kombineres, eller assemblage, hvor tredimensionale genstande tilføres, og billedfladen får en rumlig dimension.

Skulptur og arkitektur 3.-6. klassetrin

Skulptur er en tredimensionel genstand. Man kan gå rundt om en skulptur og føle på den. Skulpturer kan være mange ting, fra en marmorfigur til en installation af udstoppede hundehvalpe eller en guldfisk i en blender. Arbejdet med rumlig form kan give eleverne taktile og kinæstetiske erfaringer. Afhængigt af materialevalg til skulpturarbejdet er der tre former for skulpturelle arbejdsmetoder, der gør sig gældende: Modellering, sammenføjning og udhugning.

På begyndertrinnet kan der både arbejdes med modelleret og sammenføjnet form i formdannelsen af skulpturer og tableauer. I fremstilling af rumlige skulpturkonstruktioner, som fx rumvæsner, robotter eller trolde i forskellige genbrugsmaterialer, er det sammenføjningsteknikker, som kan anvendes og sammensættes med fx tape, lim eller limpistol. I arbejdet med modellering i fx ler kan eleverne arbejde med "familien" som tema og modellere en skulptur af hele familien siddende i en sofa. Eleverne introduceres til enkle modellerings- og sammenføjningsteknikker i ler i arbejdet med at modellere elevens familiemedlemmer.

Arkitektur handler om bygninger, rum, byer, haver, parker og pladser. I arbejdet med arkitektur kan eleverne lære at sanse, registrere og vurdere de nære fysiske omgivelser. Arkitektur handler både om krop, kommunikation og funktion. Rummenes udformning kan signalere en bestemt stemning eller funktion. En bygning kan signalere en særlig status i byrummet. På begyndertrinnet kan der arbejdes med arkitektur, der kan tage afsæt i elevernes nære miljø, fx det område og det hus, som eleven bor i. Der kan samtales om forskellige hustyper, eleven ser på vej til skole, husets elementer og funktion, hvilken oplevelse man får i forskellige rum, både inde og ude. Herefter kan der arbejdes med tegning af elevens eget hus med så mange detaljer i billedet som muligt. Elevernes huse kan herefter fremstilles i 3D med anvendelse af fx pap og papkasser.

På mellemtrinnet introduceres eleverne til skulpturarbejde i flere typer materialer som fx ostevoks, beton, papmache, gips, eller flamingo, og der kan udvides med arbejdsmetoden udhugning i fx gasbeton, gips, sæbe eller fedtsten. Udhugning er den mest krævende metode til rumlig fremstilling. Processen kræver en god øje-/håndkoordination og rumlig forestillingsevne og er derfor velegnet i slutningen af mellemtrinnet. Der kan eksperimenteres med inddragelse af omgivelserne i skulpturarbejdet, hvor eleverne kan introduceres til installationskunst som genre og udfordres ved, at deres installation skal gå dialog med stedet og publikum. Fx kan arbejdet med landart være intro til det videre arbejde med installationskunst i det offentlige rum.

Eleverne arbejder ligeledes videre med mere komplekse opgaver, og deres viden om form og funktion i arkitektur udbygges. Det kan fx være undersøgelser af byens rum og deres funktion. Eller der kan arbejdes med arkitekturmodeller, der viser elevernes visioner om det bedste klasseværelse. Hvilke funktioner skal klasseværelset tilgodese? Der kan arbejdes med fremtidsscenerier i arkitektur fx ud fra temaerne "Byer i vand" "Fantasiens huse" og "Grønne byer".

Digitale billeder 3.-6. klassetrin

På begyndertrinnet kan eleverne arbejde med digital fotografering og tilegne sig viden om elementernes placering i motivet, frø-, fugle- og centralperspektiv. Eleverne kan undersøge og eksperimentere med fx zoom, skarphed, lys og bevægelse. Eleverne kan introduceres til enkle billedbehandlingsprogrammer, hvor de kan få erfaring med forskellige digitale funktioner. Der kan arbejdes med animationsteknikker og digitale billedfortællinger fx stop-motion.

På mellemtrinnet kan eleverne arbejde med fremstilling af fx digitale collager, hvor der kan arbejdes med flere lag, forskellige filtre og andre relevante digitale billed teknikker. Fx kan der arbejdes med parafrase over et guldalderbillede, hvor der kan tilføjes nutidige elementer i billedet. For eksempel kan bondehuset erstattes af et parcelhus. Eller farverne ændres i billedet og begrænses evt. kun til to, fx blå og gul.

Eleverne kan arbejde med levende billeder og tilegne sig viden om og erfaringer med fx storyboard, klipning af filmsekvenser, filmlyd og voice-over. I slutningen af mellemtrinnet kan eleverne introduceres til at arbejde med skulptur, arkitektur eller landskaber i et 3D program, samt fx eksperimentere med mulighederne i 3D print.

4.2 Kompetenceområdet: Billedanalyse

Færdigheds- og vidensområderne er:

Billedgenrer, billedkomposition, billedfunktion.

Billedanalyse handler om, at eleven gennem billedsamtalen oplever, beskriver, fortolker og analyserer billeder og lærer at vurdere udtrykket i både sine egne og andres billeder i forhold til indhold, udtryksform, materialer, teknik og funktion. Eleverne går fra den umiddelbare samtale om egne og andres billeder til efterhånden at kunne vurdere mange forskellige billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder. Færdigheds- og vidensområderne billedgenrer, billedkomposition, billedfunktion går igen på alle klassetrin med stigende progression.

Efter 3. klassetrin kan eleverne samtale om egne og andres billeder ud fra forskellige kriterier. I den fælles billedsamtale opøver eleverne de første kompetencer i både at se på billeder, sætte ord på det, de ser, og give respons på andres billeder på en konstruktiv måde. Eleverne lærer at aflæse informationer i billeder og lede efter spor, der kan åbne for en bredere forståelse og oplevelse af billedet. Enkle fagbegreber introduceres.

Efter 6. klassetrin handler det om, at eleverne lærer at vurdere billeders anvendelse inden for forskellige kultur- og fagområder. At kunne vurdere billeder kan fx handle om, at eleverne ud fra forskellige kriterier som genre, komposition og funktion kan vurdere billeders hensigt og betydning. Ved at undersøge, sammenligne og fortolke billeder, udvikles elevernes analytiske kompetencer og fagsprog. Inden for kulturområder som fx kunst, sport, musik, cosplay, streetart og spil, kan der arbejdes med deres særlige visuelle karakteristika. Det kan ligeledes undersøges, hvordan man forskellige steder i verden udtrykker sig inden for fx streetart eller musikvideo.

Fagområder kan fx være de billeder, eleverne møder i skolens fag, hvor der kan tales om, hvordan billederne fortæller deres historie i forhold til den skrevne tekst. Inden for billedanalyse kan der ligeledes arbejdes med forskellige blikpositioner, fx turistblik og rengøringsblik, som kan udfordre elevernes oplevelser og forståelse af billeder. På mellemtrinnet kan eleverne arbejde med multimodale produktioner med henblik på at opøve forståelsen for hvordan billeder, tekst og lyd kan spille sammen i en helhed.

Billedgenrer 3. - 6. klasses trin

Billeder kan inddeles i mange forskellige genrer og kategorier. Det kan handle om, at eleverne får kompetencer i at kunne skelne mellem et bredt udvalg af billedgenrer og billedkategorier både gennem praktisk billedfremstilling, lærerens oplæg og øvelser.

På begyndertrinnet kan eleverne arbejde med forskellige typer af motivkredse, som fx portræt, landskab, sport, familie billeder. I forhold til genre kan eleverne arbejde med computerspil til børn. Her kan eleverne undersøge farvevalg i forhold til spiltype og arbejde med kategorisering efter, hvem spillene henvender sig til. Er der fx en sammenhæng mellem farvevalg og spiltype?

På mellemtrinnet kan der arbejdes med at kategorisere billeder efter centrale perioder i kunsthistorien og tilegne sig viden om stilarter og formsprog inden for disse. Fx kan eleverne se eksempler på, hvordan børn over tid er blevet fremstillet i familiemalerier i forhold fremstillinger i børnebøger, film som fx Pippi Langstrømpe og MGP.

Billedkomposition 3. - 6. klasses trin

Billedkomposition handler om billedets opbygning og billedelementernes placering i billedet.

På begyndertrinnet kan der arbejdes med forgrund, mellemgrund og baggrund i billedet. Fx kan eleverne opbygge små tableauer, hvor det bliver synligt for eleven, hvad der menes med forgrund, mellemgrund og baggrund. Eleverne kan tilegne sig viden om enkle fagudtryk og fagbegreber i samtalen om billeders opbygning. Der kan arbejdes med fugle-, frø- og normalperspektiv fx gennem digital fotografering med henblik på praktisk erfaring med forskellige synsvinkler.

På mellemtrinnet udbygger eleverne deres forståelse for billedkomposition ved fx at forholde sig til billedets dynamik, synsvinklens betydning og farvernes virkning. Eleverne kan tilegne sig viden om blandt andet balance og rytme i billedet og om farvernes betydning i forhold til fx en kulturel kontekst. I forbindelse med fremstilling af fx plancher, plakater og foldere kan der arbejdes med de layoutmæssige greb, som skal til, for at kompositionen kan understøtte formålet.

Billedfunktion 3. - 6. klasses trin

Billedfunktion handler om, at billeder og genstande har forskellige funktioner i forskellige kontekster. Det kan være en funktion med henblik på, at beskueren fx skal få en oplevelse, en oplysning eller skal foretage en handling.

På begyndertrinnet introduceres eleverne til, at billeder kan have en bestemt funktion. Fx kan de præsenteres for en stol, et portrætfoto, et murmaleri eller en plakat for skolemælk, hvor samtalen drejer sig om hvilken funktion der kan være tale om.

Ligeledes kan billeders funktion handle om visuelle symbols betydning, som fx hieroglyffer, piktogrammer og emojis.

På mellemtrinnet kan elevernes viden om billeders funktion udvides ved at undersøge, hvilken funktion et billede eller genstand kan have i en given kontekst.

Fx kan en stol bruges til at sidde på, men afhængig af hvor den står, og på hvilken måde den er stillet op, kan der ændres på funktionen. Stolen kan fx være anbragt på en overraskende måde, så stolens funktion fjernes og i stedet bliver en skulptur. Der kan ligeledes arbejdes med blikpositioner med henblik på at eleverne bliver bevidste om, at vi opfatter billeder forskelligt afhængigt af "øjnene der ser". Der kan eksperimenteres med, hvordan et rum kan opleves, hvis man er ejendomsmægler, håndværker eller rengøringspersonale.

Eller eleverne kan på en kunststilling få til opgave kun at have fokus på billeder med lige streger eller en bestemt farve.

4.3 Kompetenceområdet: Billedkommunikation

Færdigheds- og vidensområderne er:

Udstilling, udstilling og formidling.

Billedkommunikation handler om, at eleverne arbejder med præsentation af deres billeder for andre, og om at blive i stand til at kommunikere til andre med henblik på at formidle en idé eller budskab gennem billeder. Færdigheds- og vidensområderne består således af udstilling efter 3. klassetrin og udstilling og formidling efter 6. klassetrin.

Udstilling og formidling 3. - 6. klassetrin

Udstilling er en vigtig del af billedkunstoffaget, og det er vigtigt for eleverne, at de oplever, at deres billeder bliver set og modtaget af andre. Udstilling kan fungere som både en kommunikationsform og en evalueringsform. En udstilling kan præsentere elevernes færdige værker eller et procesforløb og kan samtidig bestå af forskellige visuelle udtryksformer som fx en digital præsentation, som viser progressionen i elevens skitsearbejde. I tilknytning til udstillingen foregår der ofte en uformel evaluering, idet eleverne oplever publikums respons på deres udstilling.

På begyndertrinnet kan det handle om, at eleverne præsenterer deres egne billeder i det nære miljø, som fx skolens fællesarealer eller skolens hjemmeside, og at de får viden om enkle præsentationsformer, som fx anvendelse af passepartout, billedtekster og fx PowerPoint eller iMovie/Moviemaker.

På mellemtrinnet kan eleverne arbejde med udstilling af deres billeder, som kan nå ud til et bredere publikum, fx biblioteker, plejehjem, storcentre eller det offentlige rum. Der kan arbejdes med forskellige formidlings- og layoutmæssige greb i opsætningen af udstillingen med henblik på at fange publikums opmærksomhed og skabe nysgerrighed og forundring.

Eleverne kan arbejde med at videreudvikle deres kendskab til digitale udstillinger i form af fx præsentationsværktøjer som Prezi og PowerPoint, blogs og forskellige sociale medier. Det kan være formidling af et procesforløb, hvor de forskellige faser i arbejdet præsenteres. Der kan eksperimenteres med forskellige layoutmæssige og auditive virkemidler inden for de forskellige digitale udtryksformer.

Formidlingsdelen kan fx også bestå af fremstilling af plakater og invitationer til skoleforestillingen, eller det kan være fremstilling af plancher, som skal formidle et bestemt fagligt indhold. Eleverne kan få mulighed for at udnytte deres viden om layout og visuel kommunikation.

5 Almene temaer

Undervisningsmiljøet har betydning for elevernes fordybelse og trivsel i faget billedkunst. Også andre faktorer kan spille ind for at gøre undervisningen så vellykket som muligt. Forældre, der positivt anerkender faget, mulighederne for at møde det omgivende samfund gennem åben skole, varieret undervisning samt elevinddragelse i videst muligt omfang kan alt sammen øge elevernes udbytte af de æstetiske læreprocesser, som kendetegner undervisningen.

Undervisningsmiljø og trivsel

Undervisningen i billedkunst foregår oftest i et værksted, som rummer andre muligheder og udfordringer end et almindeligt klasselokale. Det kan anbefales, at eleverne lærer bestemte færdselsregler i værkstedet, som at lægge materialer på plads, således at lokalets muligheder præsenteres så klart som muligt. Eleverne kan have faste opgaver i lokalet, der sikrer ro og en tydelig struktur for oprydningen. Det er vigtigt, at der kan luftes ud, da fx akrylmaling indeholder stoffer, som kan være generende. Ved ny indretning kan det være en god idé at lægge værkstedet i stueplan, så undervisningen kan flytte udendørs, når man arbejder med støvende materialer som gips, eller når man arbejder med store formater som fiberbetonskulpturer eller land art.

Foruden det fysiske undervisningsmiljø er det givende at skabe et undervisningsmiljø, der understøtter elevernes forestillingsevne, fantasi og frie udtryk, så der er gode forudsætninger til stede for eksperimenter og kreativitet i billedfremstillingen.

Det er vigtigt, at eleverne har en nysgerrig, åben og faglig tilgang til hinandens arbejde. Dette kan lærerens måde at tale med eleverne om deres arbejde på støtte. Bevidstheden om, at alle kan støde på udfordringer og opleve modstand, når man arbejder med billedfremstilling, kan være med til at skabe tryghed og en god atmosfære i billedkunstlokalet. Det at kunne udtrykke sig på en alsidig måde på baggrund af en indsigt i materialer, teknikker og virkninger, og det at kunne holde fast i sin vilje til, hvad man vil have udtrykt, er med til at styrke elevernes trivsel.

Forældresamarbejde

En skitsebog eller en portfolio kan være med til at inddrage forældrene i arbejdet i billedkunst, og det samme kan udstillinger, hvor forældrene inviteres. Man kan også inddrage forældrenes viden og erfaringer i arbejdet, fx ved at arbejde med familie, med kulturer og med indblik i arbejdspladser. Med billeder kan man sætte fokus på emner og forhold, og man kan endda sætte en debat i gang med et billedprojekt. Billedkunstlæreren kan på denne måde inddrage forældrene i samarbejdet.

Åben skole

Da billedkunst er et fag, som kan beskrive de fleste af livets forhold og verdens fænomener, er det oplagt at involvere faglighed fra billedkunst i åben skole-projekter, som også kan give inspiration til billedkunstundervisningen, både når man besøger et kunstmuseum eller får besøg af en kunstner. Billedkunst rummer oplagte muligheder for eksternt samarbejde, både med professionelle som arkitekter, kunstnere eller dekoratører, eller når man i forlængelse af arbejdet med udstillinger samarbejder med eller besøger museer.

Sådanne besøg kan med fordel planlægges tidligt, således at undervisningen på skolen både kan lægge op til besøget, men at man også kan bruge besøget som en måde til at skabe rum til fordybelse og eksemplificering af de emner eller temaer, der arbejdes med i faget. Lærers forberedelse af undervisningen kan også finde sted på eksempelvis kunstmuseet. Man kan arbejde med en kunstner, men man kan også tage udgangspunkt i en teknik, som fx tegning, et indhold som portrætter eller med selve udstillingsmediet, hvis museet fx arbejder med installationer.

Ligeledes kan faglighed fra billedkunst (video, foto, skitser) bruges i omsætningen af viden, når man besøger eksterne samarbejdspartnere, ikke mindst når eleverne er forberedte og ved, hvad de skal bruge besøget til, og når læreren følger tråden op tilbage på skolen. Eksterne samarbejdspartneres tilbud skal som andre læremidler redidaktiseres af læreren og omsættes af eleverne, fx fra en udstilling til et billedarbejde.

Samarbejde med den lokale billedskole kan også være et element i undervisningen af længere eller kortere varighed. Billedskolen kan ofte tilbyde gode værkstedsfaciliteter og samarbejde med undervisere med en kunstnerisk erhvervsmæssig baggrund, hvilket kan give nogle nye og anderledes vinkler på undervisningen.

6 Tværgående emner og problemstillinger

Billedkunst indgår som en naturlig del i tværfaglige sammenhænge med mange af folkeskolens fag. Samarbejdet kan være at bidrage til undervisningen i fælles temaer, men der kan også tages afsæt i billedkunsthaget. Samarbejdet bør altid være ligeværdigt med plads til hvert af de bidragende fags fagligheder. Da alle fag benytter billeder i deres formidling, er der mange muligheder for at indgå i tværfaglige samarbejder.

Fx anvendes der farveblandinger i billedkunst, herunder viden om farvernes oprindelse, fremstilling af farver og brydning med lyset, og dette kunne indgå i et samarbejde med natur og teknik.

I billedkunst kan der arbejdes med grafisk layout, og denne viden kan flyttes ind i mange af folkeskolens fag, hvor fx elevernes plancher og PowerPoints kan kvalificeres yderligere.

I billedkunst kan der arbejdes med menneskets proportioner, fx det gyldne snit og perspektiv, hvilket kalder på et naturligt samarbejde med matematik.

I forbindelse med skoleforestillinger vil det være naturligt at inddrage billedkunst, når der fx skal fremstilles rekvisitter og kulisser. Her kan eleverne bidrage med viden om, hvordan kulissetegninger kan projiceres op i stor skala, og hvordan eksempelvis farver kan illudere dybdevirkning.

7 Tværgående temaer

I billedkunst indgår de tværgående temaer sproglig udvikling, it og medier samt innovation og entreprenørskab.

7.1 Sproglig udvikling

Den sproglige udvikling kan give eleverne et fagsprog, hvormed de kan kommunikere præcist om og med faget. Sproglig deltagelse er vigtig, når eleverne skal lære om billedkunst, da eleverne bedst forstår og husker det, de selv har fået lov til at sætte ord på og forklare.

Et sprogligt deltagende, fagligt elevfællesskab kan være karakteriseret ved, at der tales og skrives om det, eleverne arbejder med i billedkunst, og at de lytter til hinandens synspunkter og erfaringer undervejs.

Ordbog

Med udgangspunkt i aktiviteten "Ordbog" kan eleverne skrive deres egne ord, som knytter sig til det aktuelle billedkunstforløb, i deres egen ordbog. Tegninger og samtaler sætter tanker i gang og støtter elevernes hukommelse som grundlag for skriveprocessen. Hensigten er, at eleverne på baggrund af tegninger og samtaler får mod på at skrive deres egne ord, der forklarer begreber, der knytter sig til et undervisningsforløb, fx surrealisme. Eleverne kan præsenteres for surrealismens begreber og skabe billeder og ord, der knytter sig til disse. Elever kan tegne billeder af de fakta, der er gennemgået i lektionen, og skrive enkelte ord knyttet til tegningerne. Eleverne kan herefter vise hinanden, hvad der er tegnet, og de kan forklare og stille hinanden spørgsmål.

Ordposen

Med et billedkunstobjekt i en pose går alle elever rundt blandt hinanden og interviewer på skift hinanden om det objekt, der er i posen. Hensigten er her, at eleverne spørger, forklarer samt lytter til det, en samtalepartner siger, for senere at kunne bruge det selv. Billedkunstobjektet i posen er hemmeligt. Det handler om at finde ud af, hvad det er, ved at spørge til, hvordan objektet ser ud, hvad kan det bruges til i billedkunst, hvordan det føles m.m. Eleverne går rundt mellem hinanden og finder en makker og spørger på skift ind til, hvad der er i posen. Når begge elever tror, de har gættet, hvad der er i kammeratens pose, bytter de poser. Der findes herefter en ny makker. Denne gang har eleven en andens objekt med, som man nu skal svare på spørgsmål om ud fra det, man ved, fra første runde.

Flip-flap

Med udgangspunkt i aktiviteten "Flip-flap" kan eleverne skrive deres egne ord og indsætte billeder, som knytter sig til undervisningsforløbet, i deres egen flip-flap. Flip-flappen kan understøtte elevernes hukommelse som grundlag for samtalerne med hinanden.

Eleverne får mulighed for at træne brugen af fagsprog mere præcist. Samtidig får de skærpet opmærksomheden på, hvad der karakteriserer og bestemmer de enkelte begreber, der knytter sig til faget billedkunst. Eleverne laver deres egen flip-flap, som de kan udfylde med farver, tal og billeder, der knytter sig til fx et tema, der arbejdes med i billedkunst. Eleverne går rundt mellem hinanden og flip-flapper hinanden og beskriver de begreber, som flip-flappen anviser.

7.2 It og medier

I kompetenceområdet billedfremstilling indgår it og medier som et selvstændigt færdigheds- og vidensområde via digitale billeder. It og medier anvendes både som inspiration, som redskab til billedproduktion og som kommunikation i og om faget. Når der arbejdes med it i billedkunst, åbnes der for et stort potentiale af visuelle muligheder i programmer og apps, hvor der kan eksperimenteres med og udvikles på billedudtrykket. Ligeledes giver de digitale platforme mulighed for at kommunikere elevernes billedproduktioner til mange.

It i billedkunst gør det således muligt at arbejde med elevernes it-kundskaber og færdigheder og samtidig opøve elevernes visuelle kompetencer. I begrebet visuelle kompetencer ligger evnen til at afkode og aflæse visuelle materialer, men også til at skabe betydningsproduktioner via visuelle udtryksområder.

It i billedkunst giver mulighed for nye æstetiske måder at udtrykke sig på. Ligesom, der kan arbejdes med flere modaliteter, hvor billed, lyd og tekst kan indgå i en helhed.

7.3 Innovation og entreprenørskab

I billedkunst er den innovative og entreprenante tankegang naturligt indlejret i faget. Elevernes iboende nysgerrighed leder til nye idéer i billedfremstillingen. I et forløb med temaet "Ikke-steder på skolen" kan der arbejdes med stedsspecifik kunst. Eleverne kan fx undersøge steder, der er tomme, forladte gennemgangsrum, steder, der ikke bliver brugt, osv. Disse steder fotograferes, og eleverne undersøger, evt. ud fra interview med brugerne, elever og lærere på skolen, hvorfor disse rum eller steder ikke bliver brugt optimalt eller ikke inviterer til ophold. Er det farverne, møblerne, rummets indretning, akustikken eller lugten?

På baggrund af elevernes viden om stederne kan eleverne gennem kreative processer frembringe forslag og idéer til, hvordan stederne kan blive rarere og måske mere synlige og inviterende. I fællesskab kan eleverne fremstille værker eller objekter, der går i dialog med stedet eller rummet. Der kan søges inspiration hos samtidskunstnere, der arbejder med stedsspecifik kunst, og der kan tages afsæt i innovative greb og metoder, der knytter sig til disse.

8 Tilpasning af undervisning til elevernes forudsætninger

Undervisningsdifferentiering er en naturlig del af billedkunstundervisningen. Billedfremstillingen omkring fælles temaer kan af eleverne løses på forskellige niveauer, og afhængigt af opgavens karakter kan der differentieres med hensyn til metoder og materialer. Elever med god sans for de visuelle udtryksformer kan udfordres med vanskeligere teknikker eller alternative materialevalg. De fleste opgaver i billedkunst giver mulighed for mange forskellige løsninger.

9 Referencer

Buhl, Mie (2011): *Visuel Kulturpædagogik*. Hans Reitzels Forlag

Christensen, Knud Erik og Marxen, Henrik (2018), *Visualitet i undervisningen*, Forlaget Meloni

www.ideide.dk – 19. juni 2019

Billedkunst - Faghæfte 2019

2019

2. udgave

Design: BGRAPHIC

Denne publikation kan ikke bestilles.
Der henvises til webudgaven.

Publikationen kan hentes på:

www.emu.dk

Børne- og Undervisningsministeriet
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET